

Silja Määttä & Sonja Walta

**ALLE KOLMEVUOTIAIDEN LASTEN TUNNE- JA ITSESÄÄTELYTAITOJEN
KEHITYKSEN TUKEMINEN VARHAISKASVATUKSESSA**

**ALLE KOLMEVUOTIAIDEN LASTEN TUNNE- JA ITSESÄÄTELYTAITOJEN
KEHITYKSEN TUKEMINEN VARHAISKASVATUKSESSA**

Silja Määttä & Sonja Walta
Opinnäytetyö
Kevät 2024
Sosiaalian tutkinto-ohjelma
Oulun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan tutkinto-ohjelma, sosionomi (AMK)

Tekijät: Silja Määttä & Sonja Walta

Opinnäytetyön nimi: Alle kolmevuotiaiden lasten tunne- ja itsesäätelytaitojen kehityksen tukeminen varhaiskasvatuksessa

Työn ohjaajat: Markku Koivisto & Riikka Huttunen

Työn valmistumislukukausi ja -vuosi: Kevät 2024

Sivumäärä: 45 + 3 liitettä

Opinnäytetyössämme käsitelimme alle kolmevuotiaiden lasten tunne- ja itsesäätelytaitojen kehityksen tukemista varhaiskasvatuksessa. Toteutimme opinnäytetyömme laadullisena tutkimuksena ja tutkimusmenetelmänä käytimme teemahaastattelua. Tämä opinnäytetyö vastaa tutkimuskysymykseen: Millaisia kokemuksia varhaiskasvatuksen kasvatushenkilöstöllä on alle kolmevuotiaiden lasten tunne- ja itsesäätelytaitojen kehityksen tukemisesta varhaiskasvatuksessa? Haastattelimme kolmea varhaiskasvatuksen kasvatushenkilöä. Yhteistyötahonamme toimi Oulun kaupungin varhaiskasvatus.

Opinnäytetyömme teoreettisessa viitekehyksessä käsitelimme alle kolmevuotiaiden lasten toimintakulttuuria Oulussa, varhaiskasvatuksen kasvatushenkilöstöä, alle kolmevuotiaan lapsen kasvua ja kehitystä sekä alle kolmevuotiaan lapsen tunne- ja itsesäätelytaitojen kehityksen tukemista. Opinnäytetyön tarkoituksena oli kuvailla varhaiskasvatuksen kasvatushenkilöstön kokemuksia alle kolmevuotiaan lapsen tunne- ja itsesäätelytaitojen kehityksen tukemisessä varhaiskasvatuksessa. Haastatteluiden avulla vastasimme opinnäytetyömme tarkoitukseen. Opinnäytetyön tavoitteena oli kehittää varhaiskasvatuksen kasvatushenkilöstön osaamista alle kolmevuotiaan lapsen tunne- ja itsesäätelytaitojen kehityksen tukemisessä varhaiskasvatuksessa.

Opinnäytetyön keskeinen tulos oli, että alle kolmevuotiaiden lasten tunne- ja itsesäätelytaitoja voidaan tukea varhaiskasvatuksessa varhaiskasvatuksen oppimisympäristöllä, toimintakulttuurilla, laaja-alaisella osaamisella ja pedagogisilla sekä rakenteellisilla tuen muodoilla. Oleellimmat keinot tukea alle kolmevuotiaan lapsen tunne- ja itsesäätelytaitojen kehitystä ovat varhaiskasvatusympäristön muokkaus selkeäksi ja visuaalisesti tuetuksi, varhaiskasvatuksen kasvatushenkilöstön yhteiset toimintatavat ja säännöt, lapsen sensitiivinen kohtaaminen, lapsen luontainen tapa oppia, kasvatushenkilöstön kouluttautuminen ja ennakointi.

Opinnäytetyömme keskeisinä johtopäätöksinä voidaan pitää, että alle kolmevuotiaiden lasten tunne- ja itsesäätelytaitojen kehitystä varhaiskasvatuksessa tuetaan ympäristön muokkaamisella ja huolellisella suunnittelulla sekä ennakoinnilla ja varhaiskasvatuksen kasvatushenkilöstöllä on merkityksellinen rooli lapsen kehityksen tukemisessä. Tutkimuksen jatkotutkimus aiheena voisi olla, että tutkimuksen kohderyhmää voisi laajentaa toteuttamalla tutkimus lapsiperheisiin. Tutkimuksen voisi toteuttaa myös varhaiskasvatuksen ulkopuolelle, toisiin sosiaalialan palveluihin, kuten lastensuojeluun sekä perhetyöhön.

Asiasanat: varhaiskasvatus, tunnetaidot, itsesäätelytaidot, varhaiskasvatuksen kasvatushenkilöstö, alle kolmevuotiaat lapset

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Degree Programme in Social Services

Authors: Silja Määttä & Sonja Walta

Title of thesis: Supporting the development of emotional and self-regulation skills of children under the age of three in early childhood education

Supervisors: Markku Koivisto & Riikka Huttunen

Term and year when the thesis was submitted: Spring 2024

Number of pages: 45 + 3 appendices

On our thesis we dealt with supporting the development of emotional and self-regulation skills of children under the age of three in early childhood education. We implemented our thesis qualitative research, and our research method was a themed interview. This thesis answers the question: What kind of experience early childhood education professionals have with supporting the development of emotional and self-regulation skills of children under the age of three in early childhood education. We interviewed three professionals of Oulu early childhood education.

The purpose of the thesis was to describe experiences of the early childhood education professionals supporting the development of emotional and self-regulation skills of child under the age of three in early childhood education. The target of the thesis was to develop competence of the early childhood education professionals supporting the development of emotional and self-regulation skills of child under the age of three in early childhood education.

As the main result of the thesis, we sorted out that child under three years emotional and self-regulation skills can be supported in early childhood education, with early childhood education learning environment, with an action culture, with extensive expertise and with pedagogical and structural forms of support.

The key conclusions of the thesis are that child under three years old emotional and self-regulation skills development in early childhood education supported by modifying the environment and careful planning and foresight. Early childhood education professionals have also meaningful role the supporting the development of child. The subject of further research could be that the research could be implemented to families. It also can be implemented outside the early childhood education like social services, child protection and family work.

Keywords: early childhood education, emotional skills, self-regulation skills, early childhood education professionals, child under three years old

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
2	ALLE KOLMEVUOTIAIDEN LASTEN TUNNE- JA ITSESÄÄTELYTAITOJEN KEHITYKSEN TUKEMINEN VARHAISKASVATUKSESSA	8
2.1	Alle kolmevuotiaiden lasten varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri Oulussa.....	8
2.2	Varhaiskasvatuksen kasvatushenkilöstö	11
2.3	Alle kolmevuotiaan lapsen kasvu ja kehitys.....	12
2.4	Alle kolmevuotiaan lapsen tunnetaitojen kehityksen tukeminen	14
2.5	Alle kolmevuotiaan lapsen itsesäätelytaitojen kehityksen tukeminen	15
3	OPINNÄYTETYÖNTYÖN TARKOITUS JA TAVOITTEET	19
4	OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS.....	20
4.1	Tutkimuksen aineistonhankintamenetelmä.....	20
4.2	Tutkimuksen kohderyhmä ja aineistonkeruu	22
4.3	Sisällönanalyysi.....	24
5	TULOKSET JA JOHTOPÄÄTÖKSET	26
5.1	Varhaiskasvatuksen oppimisympäristö.....	26
5.2	Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri	29
5.3	Varhaiskasvatuksen laaja-alainen osaaminen.....	31
5.4	Varhaiskasvatuksen pedagogiset ja rakenteelliset tuen muodot	33
5.5	Johtopäätökset.....	35
6	OPINNÄYTETYÖN EETTISET LÄHTÖKOHDAT JA LUOTETTAVUUDEN ARVIOINTI.....	37
7	POHDINTA	39
	LÄHTEET.....	42
	LIITTEET	46

1 JOHDANTO

Ihmisen tunnetaidot ja itsesäätelytaidot eivät ole vain joko biologisesti perittyjä tai ympäristön muokkaamia taitoja vaan näiden taitojen kehitykseen vaikuttavat molemmat tekijät. Tunnetaitojen ja itsesäätelytaitojen perustavanlaatuisen pohjan luo aivojen kypsyminenprosessi, minkä takia näiden taitojen intensiivisin kehityskausi sijoittuu varhaislapsuuteen. Tunne- ja itsesäätelytaidot eivät kuitenkaan kehity ”tyhjiössä”, vaan tarvitsevat kehitykselleen suotuisan kasvuolosuhteen, etenkin vuorovaikutuksen muihin. (Lautamo 2021.) Varhaiskasvatuksessa lapset ovat osana isoa varhaiskasvatusryhmää ja vuorovaikutusta tapahtuu paljon toisten lasten sekä varhaiskasvatuksen henkilöstön kanssa. Samaan aikaan muodostuu paljon haastaviakin tilanteita, joissa tarvitaan taitoja säädellä sekä omia tunteita, että omaa toimintaa. Näiden tilanteiden takia voi muodostua erilaisia konflikteja, joihin tarvitaan vahvaa aikuisten tukea ratkaistakseen ristiriitoja. Haastavat tilanteet varhaiskasvatuksessa eivät kuitenkaan ole pelkästään ”haastetilanteita”, vaan ne ovat myös hyviä oppimistilanteita lasten tunne- ja itsesäätelytaitojen harjoittelun kannalta. Lasten tunne- ja itsesäätelytaitojen oppimisen kannalta on tärkeää, että varhaiskasvatuksessa on positiivinen sekä lämmin ja turvallinen vuorovaikutus sekä, että kasvatushenkilöstö suhtautuu sensitiivisesti lapsen tunne- ja itsesäätelytaitojen harjoitteluun. (Koivuniemi ym. 2020, 9.) Varhaiskasvatuksen henkilöstön olisi hyvä tiedostaa tunne- ja itsesäätelytaitojen osa-alueita ja keinoja näiden taitojen kehityksen tukemiseen.

Teimme opinnäytetyömme laadullisena tutkimuksena, teemahaastatteluna, ja opinnäytetyömme aiheena on alle kolmevuotiaiden lasten tunne- ja itsesäätelytaitojen kehityksen tukeminen varhaiskasvatuksessa. Opinnäytetyömme tarkoituksena on kuvailla varhaiskasvatuksen kasvatushenkilöstön kokemuksia alle kolmevuotiaan lapsen tunne- ja itsesäätelytaitojen kehityksen tukemisessa varhaiskasvatuksessa ja tavoitteena on kehittää varhaiskasvatuksen kasvatushenkilöstön osaamista alle kolmevuotiaan lapsen tunne- ja itsesäätelytaitojen kehityksen tukemisessa varhaiskasvatuksessa. Valitsimme aiheeksi alle kolmevuotiaiden lasten tunne- ja itsesäätelytaitojen kehityksen tukemisen varhaiskasvatuksessa, koska Oulun kaupungin varhaiskasvatukselta tuli toive, että tähän aiheeseen tehtäisiin opinnäytetyö. Koemme myös, että aihe on tärkeä, koska omien kokemuksiemme pohjalta aihe on vielä melko vieras varhaiskasvatuksen kasvatushenkilöstölle, ja tunne- ja itsesäätelytaitojen kehityksen tukemiseen tarvitaan vielä tietoa esimerkiksi siinä, kuinka niitä tuetaan, käsitellään ja niihin liittyviä haasteita kohdataan varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuslain (Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 1:3§)

mukaan, varhaiskasvatuksen tavoitteena on muun muassa edistää lapsen kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä, terveyttä ja hyvinvointia, tukea oppimisen edellytyksiä lapsen ikä ja kehitystaso huomioiden sekä tunnistaa lapsen yksilöllinen tuen tarve ja järjestää tarvittavaa tukea monialaisessa yhteistyössä. Lapsen kokonaisvaltaiseen kasvuun, kehitykseen, oppimiseen ja hyvinvointiin kuuluu tunne- ja itsesäätelytaitojen kehitys, minkä takia varhaiskasvatustilaa soveltaen varhaiskasvatuksen kasvatushenkilöstön tavoitteena on tukea myös lapsen tunne- ja itsesäätelytaitojen kehitystä.

Asetimme opinnäytetyöllemme osaamistavoitteiksi osata toteuttaa opinnäytetyö tekemämme opinnäytetyön suunnitelman sekä käytettävissä olevien resurssien mukaisesti, osata kattavasti kerätä ja analysoida laadullisen tutkimuksen tutkimusaineisto, osata hyödyntää tietoperustaa tutkimusmenetelmän valinnassa ja löytää tutkimukselle sopivin tutkimusmenetelmä, osata työskennellä koko opinnäytetyöprosessin aikana eettisesti vastuullisesti ja tutkimukseen osallistujien oikeuksia kunnioittaen, osata ottaa huomioon sekä ratkaista opinnäytetyöprosessin aikana ilmeneviä mahdollisia ongelmia ja osata työskennellä yhteistyössä yhteistyökumppanin kanssa tavoitteellisesti, suunnitelmallisesti sekä asiakaslähtöisesti.

Keräsimme opinnäytetyössämme luotettavaa ja laadullista aineistoa opinnäytetyön tietoperustan ja teemahaastatteluiden avulla. Haastattelimme opinnäytetyössämme kolmea varhaiskasvatuksen kasvatushenkilöä, varhaiskasvatuksen sosionomia, varhaiskasvatuksen opettajaa ja varhaiskasvatuksen lastenhoitajaa, jotka ovat työskennelleet noin neljä vuotta alle kolmevuotiaiden lasten varhaiskasvatusryhmässä, ja joilla on kokemusta työskentelystä alle kolmevuotiaiden lasten parissa.

2 ALLE KOLMEVUOTIAIDEN LASTEN TUNNE- JA ITSESÄÄTELYTAITOJEN KEHITYKSEN TUKEMINEN VARHAISKASVATUKSESSA

2.1 Alle kolmevuotiaiden lasten varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri Oulussa

Varhaiskasvatuslain mukaan varhaiskasvatuksella tarkoitetaan lapsen kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta, joka on suunnitelmallista, pedagogista ja tavoitteellista. Varhaiskasvatuksen tavoitteena on muun muassa edistää lapsen kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä, terveyttä ja hyvinvointia, tukea oppimisen edellytyksiä lapsen ikä ja kehitystaso huomioiden sekä tunnistaa lapsen yksilöllinen tuen tarve ja järjestää tarvittavaa tukea monialaisessa yhteistyössä. Kunnan velvollisuus on järjestää varhaiskasvatusta, ja sitä on järjestettävä siinä laajuudessa ja sellaisin toimintamuodoin kuin kunnassa on tarvetta. (Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 1:2§, 1:3§, 2:5§.) Valtakunnallisen ja paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden lisäksi varhaiskasvatuksessa olevalle lapselle on tehtävä henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma kasvatuksen, hoidon ja opetuksen toteuttamiseksi. Henkilökohtaiseen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan tavoitteet varhaiskasvatuksen toteuttamiseksi lapsen hyvinvointia, oppimista ja kehitystä tukevalla tavalla sekä toimenpiteet tavoitteiden saavuttamiseksi. Suunnitelmaan kirjataan myös lapsen tuen tarve, tukitoimenpiteet ja niiden toteuttaminen. (Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 5:22§.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on Opetushallituksen valtakunnallinen määräys, jota ohjaa varhaiskasvatuslaki. Varhaiskasvatuksen toteutuminen, paikalliset sekä lasten varhaiskasvatussuunnitelmat laaditaan varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden pohjalta. Varhaiskasvatus lasten ympäristön ja toimintaympäristön sekä lainsäädännön muutoksien huomiointi ovat lähtökohtana varhaiskasvatussuunnitelman perusteille. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tarkoituksena on sekä ohjata, että tukea varhaiskasvatuksen kehittämistä, toteuttamista sekä järjestämistä ja edistää koko maassa toteutuvaa laadukasta sekä yhdenvertaista varhaiskasvatusta. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet määrittää varhaiskasvatuksen järjestämisen keskeisistä tavoitteista ja sisällöistä, varhaiskasvatuksen ja lasten huoltajien keskeisestä yhteistyöstä sekä monialaisesta yhteistyöstä ja lapsen varhaiskasvatussuunnitelman sisällöstä. Lapsen edun esisijaisuus, oikeus hyvinvointiin,

huolenpitoon sekä suojeluun ja lapsen mielipiteiden huomiointi ovat osana yleisperiaatteita varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden arvoperustaa. (Opetushallitus 2022, 7–8, 20.)

Oulun kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma on laadittu sekä Opetushallituksen varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin, että varhaiskasvatukseen pohjautuen. Kaupungin sivistys- ja kulttuurilautakunta päättää paikallisista linjauksista varhaiskasvatussuunnitelmassa. Varhaiskasvatussuunnitelmassa on nähtävissä valtakunnalliset varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja Oulun kaupungin omat linjaukset. Kaupungin pedagoginen ohjausryhmä on vastuussa kaupungin varhaiskasvatussuunnitelman päivittämisestä ja se nostaa esille varhaiskasvatuksen pedagogiikan kehittämiseen sekä arvioimiseen liittyviä kysymyksiä. Yhtenäisen lasten opinpolun tukeminen on osa Oulun varhaiskasvatussuunnitelmaa. (Oulu sivistys- ja kulttuuripalvelut 2023, 8–9.)

Oulun kaupunki on Unicefin Lapsiystävällinen kunta. Unicef on myöntänyt Oululle kaksi Lapsiystävällinen kunta- tunnustusta: ensimmäisen vuonna 2017 ja toisen vuonna 2020. Viimeisin tunnustus on voimassa neljä vuotta. Lapsiystävällinen kunta -toimintamalli perustuu YK:n lapsen oikeuksien sopimukseen, ja auttaa kuntia tekemään oikeita ratkaisua lasten hyvinvoinnin ja lapsen oikeuksien kannalta kunnan palveluissa ja hallinnossa sekä auttaa kuntia edistämään lapsen oikeuksia. Lapsiystävällisessä kunnassa lapset ovat tasa-arvoisia, heidät otetaan mukaan palveluiden suunnitteluun, arviointiin ja kehittämiseen sekä lasten näkemyksiä hyödynnetään kunnan kehittämisessä ja päätöksenteossa. Lapsiystävällinen kunta -toimintamallissa Oulun kaupungin toimintasuunnitelman tavoitteita on kuusi, ja ne ovat oikeus elämään sekä kehittymiseen, lapsen etu, osallisuus, yhdenvertaisuus ja lapsen oikeudet kunnan rakenteissa. Oulun varhaiskasvatuksen toiminnassa huomioidaan toimintamallin tavoitteet. (Oulun kaupunki 2023.)

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri on kokonaisuus, mitä varhaiskasvatuksen järjestäjän sekä varhaiskasvatuksen johtavien henkilöiden tulee kehittää sekä arvioida varhaiskasvatuksen yksiköissä ja toimintamuodoissa. Lähtökohtana varhaiskasvatuksen toimintakulttuurille on inklusiivinen varhaiskasvatus. Se tarkoittaa ympäristöä, jossa lapsi voi toimia, kehittyä sekä oppia omana itsenään yksilönä, että yhteisön jäsenenä. Toimintakulttuuri voi rakentua esimerkiksi toimintaympäristön arvoista ja periaatteista, oppimisympäristöstä sekä työtavoista, vuorovaikutuksesta ja ilmapiiristä sekä henkilöstön osaamisesta, ammatillisuudesta ja kehittämisotteesta. (Opetushallitus 2022, 29.)

On tärkeää, että varhaiskasvatuksen työyhteisössä pohditaan toimintakulttuuriin vaikuttavista arvoista sekä toimintatavoista. Varhaiskasvatuksen ympäristössä lapset sisäistävät sekä oppivat varhaiskasvatus ryhmänsä toimintakulttuuria sääteleviä tapoja ilmaista omia tunteitaan ja säädellä tunneprosessien eri ilmiöitä. Varhaiskasvatuksen ympäristössä onkin hyvä miettiä, miten juuri siinä varhaiskasvatuksen ympäristössä suhtaudutaan eri tunneilmaisuihin ja miksi juuri sillä tavoin. Myös erilaisten konfliktitilanteiden käytäntöjen suosimista, ja sitä kuinka niihin suhtaudutaan, on hyvä miettiä. (Koivuniemi ym. 2020, 31.) Toimintakulttuurilla onkin suora yhteys varhaiskasvatuksen laatuun ja se on merkittävässä osassa varhaiskasvatuksen toteutuksessa ja tavoitteiden saavuttamisessa. Toimintakulttuuri, joka on varhaiskasvatuksen tavoitteita tukeva, mahdollistaa otolliset olosuhteet lapsen turvallisuudelle, hyvinvoinnille, kasvulle, kehitykselle ja oppimiselle sekä kestäväälle elämäntavalle. (Opetushallitus 2022, 30.)

Alle kolmevuotiaiden lasten varhaiskasvatuksen ryhmässä on tärkeää tukea lasten lapsilähtöisyyttä, kokopäiväpedagogiikkaa sekä lasten toimijuutta varhaiskasvatuksen ympäristössä. Kokopäiväpedagogiikka on oleellinen osa varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria. Kokopäiväpedagogiikka tarkoittaa, että pedagogiikkaa tapahtuu kaikissa päivän tilanteissa (Lastentarhanopettajaliitto 2017, 10). Oppimista tapahtuu lasten kanssa niin suunnitellussa toiminnassa, mutta myös eri siirtymätilanteissa kuten ulos lähtiessä. Alle kolmevuotiaiden varhaiskasvatuksen ryhmässä korostuu perushoito, mutta toiminnassa on koko ajan mukana pedagogiikkaa sekä kasvatusta. Oppimisympäristön rakentamisella onkin iso merkitys millaiseksi sen muokkaa. Lapset näkevät itse olevansa aktiivisia oppijoita ja varhaiskasvatuksen ympäristö sisältää oppimista mahdollistavia eri tilanteita. Huomioitavaa onkin, että varhaiskasvatuksen ympäristö ei muodostu pelkästään fyysisestä ympäristöstä vaan sitä muokataan varhaiskasvatuksen käytännöillä ja säännöillä. (Lastentarhanopettajaliitto 2017, 11.) Kun kyseessä on alle kolmevuotiaat lapset, on tärkeää, että toimintakulttuuria muovataan juuri heidän tarpeitansa ja kasvua, kehitystä sekä oppimista mahdollistavaksi. Pienten lasten kanssa iso osa kasvusta, kehityksestä sekä oppimisesta tapahtuu leikin sekä arjen perustoimintojen kautta, kuten ruokailutilanteet, wc-käynnit ja ulkoilutilanteet. Onkin tärkeää mahdollistaa alle kolmevuotiaille lapsille monipuolista leikkiä mahdollistava sekä rikastuttava ympäristö ja toiminta.

2.2 Varhaiskasvatuksen kasvatushenkilöstö

Varhaiskasvatuslaissa säädetään varhaiskasvatuksen kasvatushenkilöstöstä ja sen rakenteesta. Varhaiskasvatuslaissa kerrotaan, että varhaiskasvatuksen ympäristössä kasvatus-, opetus- ja hoitotehtävissä toimivalla, kahdella kolmasosalla tulee olla vähintään varhaiskasvatuksen opettajan tai varhaiskasvatuksen sosionomin pätevyys. Muilla työntekijöillä, jotka osallistuvat kasvatukseen, opetukseen ja hoitoon tulisi vähintään olla varhaiskasvatuksen lastenhoitajan pätevyys. (Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 7:35§.) Varhaiskasvatuksen opettajana voi toimia henkilö, joka on suorittanut varhaiskasvatuksen opettajan tehtäviin kuuluvan kasvatustieteen kandidaatin tutkinnon tai on aloittanut varhaiskasvatuksen sosionomin opinnot ennen vuotta 2018. Varhaiskasvatuksen sosionomin tehtävissä voi työskennellä henkilö, joka on suorittanut sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinnon, johon on sisällytetty varhaiskasvatuksen ja sosiaalipedagogiikan suuntautuvat 60 opintopisteen laajuiset opinnot. Varhaiskasvatuksen lastenhoitajana voi työskennellä henkilö, joka on suorittanut sosiaali- ja terveysalan perustutkinnon tai jokin muu vastaava opinto, johon sisältyy laaja tieto lapsen kasvusta, kehityksestä, hoidosta sekä opetuksesta. (Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 6:26§, 6:27§, 6:28§.)

Varhaiskasvatuksen opettajan työtehtävän kuvana on tukea sekä edistää lapsen kasvun, osaamisen ja oppimisen kehittymistä (OAJ 2023). Varhaiskasvatuksen opettajien erityisosaamista on pedagogiikka ja varhaiskasvatuksen opettajan tehtävänä on vastata lapsiryhmän sekä työyhteisön pedagogisesta kehittämisestä, suunnittelusta ja arvioinnista. Yhtenä tehtävänä on myös vastata ryhmän pedagogisen toiminnan viestinnästä. Varhaiskasvatuksen opettajan vastualueeseen kuuluu myös moniammatillinen ja verkostoihin liittyvä yhteistyö sekä lasten vanhempien osallistumisen mahdollistava varhaiskasvatuksen kehittäminen osana lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista. (Ukkonen-Mikkola, Yliniemi & Wallin 2020, 325.) Varhaiskasvatuksen opettajan tulee laatia sekä arvioida lapselle henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma yhteistyössä lapsen huoltajien sekä varhaiskasvatusryhmän muiden työntekijöiden kanssa. Varhaiskasvatuksen opettajan tehtävänä on myös huomioida sekä havaita lapsen vahvuudet ja havainnoida tuen tarpeita sekä miettiä, kuinka niitä voidaan tukea pedagogisin keinoin. Opettajana varhaiskasvatuksessa toimiminen edellyttääkin asiantuntemusta lapsen kasvusta, kehityksestä ja oppimisesta sekä varhaispedagogiikasta. (OAJ 2023.)

Varhaiskasvatuksen sosionomin keskeisinä työtehtävinä on tehdä perheiden kanssa yhteistyötä, tunnistamalla sekä arvioimalla perheiden hyvinvoinnin riskitekijöitä sekä vahvistamalla heidän

hyvinvointiansa. Myös varhaiskasvatuksen sosionomi toimii monialaisen yhteistyön asiantuntijana, vastaamalla varhaiskasvatuksen sekä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden yhteistyön suunnittelusta, sekä toteutuksesta, että arvioinnista. Sosionomi osallistuu myös yhtenä työntekijänä lapsiryhmän hoitoon, kasvatukseen ja opetukseen yhdessä muiden varhaiskasvatusryhmän ammattilaisten kanssa. (Talentia 2023.) Erityisosaamista sosionomilla on varhaiskasvatuksessa laaja-alaisen hyvinvoinnin pedagoginen edistäminen yhteistoiminnan sekä sosiaalisten suhteiden, että verkostojen kautta. Varhaiskasvatuksen sosionomi toteuttaa moniammatillista verkostotyötä etenkin silloin, kun yhteistyö liittyy sekä lapsen, että hänen perheensä elämäntilanteeseen. Varhaiskasvatuksen sosionomilla tulee olla tietoa kuntien sekä hyvinvointialueiden perhepalveluiden verkoston palveluiden järjestämisestä ja toimintatavoista ohjata perheitä erilaisissa tukea vaativissa tilanteissa. (Ukkonen-Mikkola ym. 2020, 325–326.) Varhaiskasvatuksen sosionomi vastaa myös lapsen hyvinvointia tukevasta toimintakulttuurista sekä varhaiskasvatuksen tiimien, lapsiryhmien sekä kasvatusyhteisön yhteisöllisyyden vahvistamisesta. Varhaiskasvatuksen opettajat ja varhaiskasvatuksen sosionomit osallistuvat koko kasvatusyhteisön toimintakulttuurin kehittämiseen sekä arviointiin. Yhtenä varhaiskasvatuksen sosionomin työtehtävän tärkeänä osa-alueena on tukea lasta sekä perhettä kohti yhteisön jäsenyyttä sekä osallistavaa kansalaisuutta muuttuvassa yhteiskunnassa kehittämällä siihen vaadittuja taitoja, valmiuksia ja osaamista. (Ukkonen-Mikkola ym. 2020, 326; Talentia 2023.)

Varhaiskasvatuksen lastenhoitajan tehtävänä on vastata lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä sekä tehdä yhteistyötä perheiden kanssa (Ukkonen-Mikkola ym. 2020, 326). Hän toimii varhaiskasvatusryhmän yhtenä työntekijänä ja toteuttaa sekä suunnittelee ja arvioi toimintaa yhdessä muiden työntekijöiden kanssa. Jos varhaiskasvatuksen lastenhoitajalla on lähihoitajan pätevyys, on hän yleensä ensisijaisesti vastuussa huolehtimaan ryhmän terveydenhuollon osaamista tarvitsevien lasten hoidossa. Myös lääkehoidon osaaminen sekä toteutus on lähihoitajana työskentelevän varhaiskasvatuksen lastenhoitajan erityisosaamista. (Super 2022, 3, 6.)

2.3 Alle kolmevuotiaan lapsen kasvu ja kehitys

Lapsen ensimmäisellä ikävuodella fyysinen kehitys on nopeaa. Lapsen fyysistä kasvua säätelevät sekä perintötekijät, että elinympäristö. Esimerkiksi eri maassa asuvat lapset kasvavat eri tavoin ja

geenit määrittävät 50–80-prosenttisesti tulevan kasvun. Kahden ensimmäisen elinvuoden aikana lapsen paino ja pituus kasvavat nopeasti ja tasaantuvat vähitellen. Lapsen aivot ja kallo kasvavat muita elimiä nopeammin. Esimerkiksi vastasyntyneen vauvan aivot painavat viidesosan aikuisen aivojen painosta ja viisivuotiaalla 90 prosenttia aikuisen aivojen painosta. (Aaltonen ym. 2004, 122–123.)

Motoriseen kehitykseen eli liikkeiden kehitykseen vaikuttavat lapsen fyysinen kasvu, ympäristön virikkeet, yksilön persoonallisuus ja motivaatio. Lapsi on luonnostaan kiinnostunut liikkumisesta ja harjoittaa motoriikkaansa oma-aloitteisesti jo pienestä pitäen. Motoriikan kehitys vaatii liikkeisiin tarvittavien osa-alueiden kypsymistä ennen kuin lapsi voi oppia uuden motorisen taidon. Kehitys on yksilöllistä ja vaihtelee suuresti eri lapsilla. (Aaltonen ym. 2004, 126.)

Kolmen ensimmäisen ikävuoden aikana lapselle kehittyy tunne omasta minuudestaan, yksilöllisyydestään ja ainutkertaisuudestaan sekä perustaju siitä, miten ihmiset keskenään toimivat, kuinka voi säädellä omaa käytöstään ja mielialojaan sekä kuinka reagoida muiden mielialoihin ja viesteihin. Itsekontrolli on kuitenkin pitkä prosessi, joka ei tule valmiiksi kolmen ensimmäisen vuoden aikana, mutta kehitys alkaa tässä ikävaiheessa. Näiden sosiaalisten taitojen kehittymiseen tarvitaan läheistä vuorovaikutusta sensitiivisten ja lapselle emotionaalisesti tärkeiden ihmisten kanssa. (Keltikangas-Järvinen 2012, 21, 28.)

Lapsen sosiaalisen kehityksen, sosiaalisten taitojen sekä kognitiivisen kehityksen pohja on kiintymyssuhteen luominen tunnetasolla tärkeisiin aikuisiin. Kiintymyssuhdeteorian perusajatuksena on, että pieni lapsi kasvaa psyykkisesti tasapainoiseksi yksilöksi vain kiinteässä suhteessa hänelle tärkeisiin ihmisiin. Turvallisessa kiintymyssuhteessa lapsi rakentaa käsityksen itsestään sekä siitä, miten ihmiset suhtautuvat toisiinsa. Minuuden kehityksen myötä itsekontrolli ja tunteiden säätely tulevat mahdollisiksi. Positiiviset hoivakokemukset antavat lapselle tunteen omasta arvokkuudestaan ja rakentavat hyvän itsetunnon kehitystä. Puolestaan puutteelliset hoivakokemukset heijastuvat kielteisinä käsityksinä itsestä, muista ja vuorovaikutussuhteista. Puutteelliset hoivakokemukset voivat vakavimmillaan aiheuttaa lapselle tulevaisuudessa häiriöitä, kuten masennusta. (Keltikangas-Järvinen 2012, 26–28.)

2.4 Alle kolmevuotiaan lapsen tunnetaitojen kehityksen tukeminen

Tunnetaidot ovat isossa osassa elämässämme ja ne vaikuttavat monin eri tavoin esimerkiksi käyttäytymiseemme sekä suhtautumiseemme itsessä, että toisissa ja ovat osana henkistä sekä fyysistä hyvinvointiamme. Lapsi oppii ja opettelee tunnetaitoja kokemalla, sekä sisäistämällä mallia oman ikäisiltä ikätovereilta ja aikuisilta. Olisikin tärkeää, että kaikki aikuiset, jotka kohtaavat lapsia ja ovat heidän kanssaan tekemisissä saisivat tietoa tunteista, tunnetaitojen kehittymisestä ja, kuinka voi toimia mallina sekä näyttää mallia lapsille. Kasvattajan oma kokemuksellisuus sekä toisto ovat todella tärkeitä tunnetaitojen kasvattamiseksi. Kun lapsen on mahdollista kasvaa ympäristössä, jossa hänen tunteensa ja niiden ilmaiseminen ymmärretään sekä hyväksytään turvallisesti, ei lapsella ole tarvetta vetäytyä, huutaa tai lyödä aikuista ja näyttää tunteitaan haastavalla tavalla. Kun lapsen tunnetaitojen harjoittelu nähdään tavoittelun arvoisena ja se mahdollistetaan pitkällä aikavälillä, on mahdollista huomata tunnetaitojen käyttämisen ja hyväksymisen kehittyminen. Tunnetaitojen opetteluun sekä tunteiden omaksumiseen liittyy eri vaiheita, joita ovat tunteiden tunnistaminen, tunteiden säätely, tunteiden sietäminen, tunteen ilmaiseminen sekä tunteen purkaminen ja sen käsittely. (Jääskinen 2017, 5–6, 35–45.)

Tunnetaitoja harjoittelemalla lapsen on mahdollista kasvattaa omaa itsetuntemusta ja saada niiden kautta kokemuksia sekä varmuutta, kuinka voi itse vaikuttaa omaan oloonsa, tunteisiin sekä ajatuksiin. Kun on kyse pienestä alle kolmevuotiaasta lapsesta tunteiden tunnistaminen sekä ilmaiseminen ja niiden säätteleminen voi olla vielä vaikeaa. Tunnetaitojen kehittämättömyys voi ilmetä lapsella erilaisissa ristiriitatilanteissa sekä leikeissä omien ikätovereidensa kanssa. Tunnetaitojen harjoittelu vaatiikin aikaa ja niitä opetellaan pikkuhiljaa. Lapselle hyviä keinoja tunteiden kokemiseen ja niiden tukemiseen on harjoitella tunteita lapselle luontaisella tavalla, kuten leikkien, satujen sekä mielikuvien kautta. (Jääskinen 2017, 35–36, 172.)

Aikuisen roolilla on iso merkitys lapsen tunnetaitojen tukemisessa. Se vaatii aikuiselta tukea, ohjausta sekä kärsivällisyyttä ja mallia lapsen tunnetaitojen harjoittamisessa. Mallina oleminen sekä esimerkkien näyttäminen aikuisena on tunnetaitojen tukemisessa oleellista. Lapselle on tärkeää antaa valmiuksia ymmärtää tunteista sekä päästä kokemaan eri tunteita turvallisessa ympäristössä. Jos lapsi ei saa riittävästi turvallisia tunnekokemuksia ja joutuu olemaan ylivirittynyt ilman aikuisen säätelytukea, voi se johtaa siihen, että lapsen tunteiden säätelykyky jää hermoston osalta liian heikoksi. (Jääskinen 2017, 35–36, 47, 84.) On tärkeää aikuisen roolissa huomioida, että lapsen tunnekuohuille on olemassa jokin syy ja lapsi ei tee sitä tahallaan. Syynä voivat olla, että

lapsella on esimerkiksi voimakas kuormitustaso, lapsella on aiempi jokin ikävä kokemus, tai lapsi on alivirittynyt, esimerkiksi huonojen yöunien tai ruokailujen takia.

Varhaiskasvatuksessa opetellaan ja tuetaan tunnetaitoja osana päivittäistä arkea. Lasten tunteiden säätelytaitojen oppimisen sekä kehittymisen näkökulmasta varhaiskasvatuksella on siinä iso rooli. Varhaiskasvatuksen luonne antaa mahdollisuuden panostaa lasten tunnetaitojen opetteluun, koska väljempi päivärytmi, kuin esimerkiksi kouluissa, mahdollistaa mahdollisuuksia tarjota enemmän tilanteita harjoitellakseen tunteita ja niiden säätelyä. Kun on kyseessä pieni lapsi, tulee varhaiskasvatuksessa huomioida, että pienempien lapsien kohdalla tunteiden säätely vaatii monenlaisia valmiuksia, koska kehittyvällä lapsella näitä ominaisuuksia ei välttämättä vielä ole. (Koivuniemi ym. 2020, 15–16.)

Varhaiskasvatuksessa kasvatushenkilöstön tehtävinä on tarjota lapselle mahdollisuus tunteiden ja niiden säätelyn harjoittamiseen osana varhaiskasvatuksen arjen eri tilanteita. Varhaiskasvatuksen kasvatushenkilöstö tukee lapsen tunnetaitoja kehittymistä ja oppimista erilaisin menetelmin ja käytännöin. Kasvatushenkilöstön tulee tukea lapsen tunnetietoisuuden rakentumista, tuottamalla lapsille tietoa hyvistä tunteiden säätelytavoista sekä, kuinka niitä voidaan harjoitella. Kokonaisvaltainen tunteiden tukeminen vaatii varhaiskasvatuksen kasvatushenkilöstöltä tietoa tunteiden säätelystä sekä hyödyntämällä tietoa ja tunteiden säätelymalleja omassa toiminnassaan. Se vaatii myös käytännön ymmärrystä, kuinka lasta voidaan tukea. (Koivuniemi ym. 2020, 16–17, 30.) Varhaiskasvatuksessa tunteita voidaan tukea sekä käsitellä kirjojen, lelujen, tunnekuvien ja tunnekorttien avulla sekä erilaisin tunnepelein, jotka ovat lapselle ikä- ja kehitystasoon sopivia. Jotta lasten tunteita on mahdollista tukea varhaiskasvatuksen ympäristössä, on tärkeää, että kasvatushenkilöstö tarkastelee myös omaa arvomaailmaansa sekä asenteiden vaikutuksia vuorovaikutuksissa ilmeneviin toimintatapoihin (Koivuniemi ym. 2020, 31).

2.5 Alle kolmevuotiaan lapsen itsesäätelytaitojen kehityksen tukeminen

Käsitteelle, itsesäätelytaito, ei ole vain yhtä yhtenäistä määritelmää, vaan määritelmät vaihtelevat asiayhteydestä, kuten ihmisen iästä, sekä määritelmän tekijän teoreettisesta viitekehystä ja näkökulmasta, kuten kehityspsykologisesta näkökulmasta. Itsesäätelytaitoja voidaan tarkastella myös itsesäätelytaitojen vaikeuksien ja niiden puutteiden kautta. Laajasti tarkasteltuna

itsesäätelyllä tarkoitetaan ihmisen kykyä säädellä käyttäytymistään, tunteitaan, motivaatiotaan, halujaan, tarkkaavaisuuttaan ja ajatuksiaan. Kehityspsykologian näkökulmasta itsesäätelytaidot rajataan kykyyn säädellä emootioitaan, käyttäytymistään ja kognitiivisia toimintoja. (Aro 2014, 10.) Seuraavaksi kuvaamme näitä kolmea ulottuvuutta.

Emootioiden eli tunteiden säätelyllä tarkoitetaan ihmisen kykyä säädellä tunteitaan ja tunneilmaisujaan, ymmärtää ja hyväksyä tunnekokemuksia sekä säädellä niihin liittyvää toimintaa sosiaalisesti suotavalla ja tavoitteiden mukaisella tavalla. Tunteiden ja käyttäytymisen säätely kehittyy iän myötä ja se mahdollistaa monimutkaisia vuorovaikutussuhteita ja toimintoja sekä joustavan vuorovaikutussuhteen ympäristöön. Haastavien tunteiden, kuten vihan, surun ja pettymyksen, ilmaiseminen sosiaalisesti suotavalla tavalla vaatii opettelua, mikä alkaa jo vauvaiässä. Tunteiden säätelyn opettelulla pystytään välttämään käyttäytymistä, joka saattaisi olla vaarallista itselle tai muille. Aikuisten oletukset ja odotukset lapsen kyvystä säädellä tunnetilojaan ohjaavat aikuisten toimintaa lasten kanssa sekä, miten aikuiset tukevat, ohjaavat ja lohduttavat lasta. Esimerkiksi kouluikäiseltä lapselta odotetaan kehittyneempää itsesäätelykykyä kuin yksivuotiaalta lapselta, minkä takia lapsen ohjaaminen on erilaista kouluikäisellä lapsella verrattuna yksivuotiaaseen lapseen. (Aro 2014, 11.)

Käyttäytymisen säätelyä on kyky myös toimia sosiaalisten tilanteiden edellyttämällä tavalla ilman, että altistuu toimintayllykkeille, jotka johtaisivat epäsuotuisaan käytökseen. Esimerkkeinä jo yksivuotias lapsi oppii noudattamaan vanhemman kieltoja, ymmärtämällä ei-sanana merkityksen ja pystyy lopettamaan toimintansa kuullessaan kiellon. Kaksivuotias lapsi alkaa oppimaan toiminnan säätelyä ilman aikuisen tukea. (Aro 2014, 12.)

Kognitiivisen toiminnan säätelyllä tarkoitetaan kykyä tietoisesti säädellä tarkkaavaisuutta ja muistia, suunnitella ja arvioida toimintaa sekä jäsentää tietoa ja luoda sääntöjä. Kognitiivisen toiminnan säätely kehittyy varhaislapsuudessa nopeasti, ja sen voi huomata esimerkiksi vertaamalla yksivuotiaan ja esikoululaisen taitoa keskittyä ja suunnitella toimintaa. Esikoululainen osaa paremmin keskittyä toimintaan, kun puolestaan yksivuotias häiriintyy helpommin ympäröivistä ärsykkeistä, kuten äänistä. (Aro 2014, 12–13.)

Itsesäätelytaitojen kehitys alkaa jo ennen vauvan syntymää. Lapsen kasvuympäristöllä on merkityksellinen vaikutus lapsen itsesäätelytaitojen kehityksen tukemiseen. Rikas sosiaalinen ja kielellinen ympäristö sekä turvallinen kiintymyssuhde tukevat lapsen itsesäätelytaitojen kehitystä.

(Sainio, Pajulahti & Sajaniemi 2020, 77.) Lapsen itsesääätelytaidot kehittyvät vuorovaikutuksessa ympärillä oleviin ihmisiin. Lapsella on myötäsyttyinen kyky havaita johdonmukaisuutta ja toistuvuutta ympäristön toiminnassa sekä halu ennakoida ympäristön tapahtumia ja vaikuttaa niihin. (Aro 2014, 20.) Jo kolmen kuukauden ikäinen lapsi tietää, mitä vuorovaikutustilanteessa vanhemman kanssa pitäisi tapahtua ja hämmentyy, jos tilanne on odotusten vastainen (Tamminen & Mäntymaa 1999, 2450). Jo varhaisessa vaiheessa vauva oppii, että hänen toiminnallaan on vaikutusta muiden ihmisten toimintaan, esimerkiksi siten, että jos vauva nauraa tietylle toiminnalle aikuinen toistaa toiminnan, koska huomaa, että vauva nauttii siitä. Vauvalle syntyy myös tarve hallita omaa liikkumista ja liikuttaa ympärillä olevia esineitä. Varhaiset kokemukset esineistä, lähiympäristöstä ja omasta kehosta kehittää lapsen itseensä ja ympäristöönsä vaikuttamisen tunnetta. Vauvan hallinnan ja kykenevyyden tunne vievät itsesääätelytaitojen kehitystä eteenpäin, koska onnistunut itsesääätely kasvattaa vauvan halua laajempaan itsesääätelyyn. (Aro 2014, 21.)

Keskeisintä alle kolmevuotiaan itsesääätelytaitojen tukemisessa on tarjota lapselle hänen itsenäisyyttänsä ja turvallisuuttaan tukeva turvallinen ympäristö, jossa hän voi saada uusia kokemuksia ja tuntea uudenlaisia tunteita. Ympäristön tarjoamat mahdollisuudet ja tilaisuudet tutustua ympäristöön ja omiin rajoihin kehittävät erityisesti alle kolmevuotiaiden lasten itsesääätelytaitoa, koska tälle ikäkaudelle on tyypillistä vahva kiinnostus ympäristöönsä kohtaan. Ympäristön pitää antaa myös selkeät rajat ja säännöt, jotta lapsi voi kohdata toimintavaltansa rajat ja päästä harjoittelemaan käyttäytymisensä säätelyä. (Aro 2014, 25.)

Aikuinen voi tukea alle kolmevuotiaan lapsen kognitiivisia taitojen kehitystä nimeämällä ja kuvaamalla toimintaa ja asioita, sekä antamalla lapsen ratkoa hänen iälleen sopivia haasteita ja tutkia ympäristöönsä itsenäisesti. Kognitiivisten taitojen kehittymiselle on keskeistä, että lapsen minäpystyvyyden tunne kehittyy, sillä uskoessaan itseensä ja kokiessaan olevansa turvassa, lapsi uskaltaa kokeilla uusia toimintoja. Aikuinen voi tukea lapsen aggression hallintaa, asettamalla lapselle selkeät säännöt, joihin sisällytetään myös kuvaus seuraamuksesta. Esimerkiksi lasta kielletään lyömästä toista lasta ja kerrotaan perään, että toista lasta sattuu, jos häntä lyödään. Alle kolmevuotias lapsi tarvitsee paljon rajoja, jotka johtavat lapsen pettymykseen, ja tähän pettymykseen aikuisen tukea, jotta lapsi oppii käsittelemään tunteita, eikä jää niiden kanssa yksin. Lapsen kasvavaa käsitystä itsestään voi tukea kuvaamalla ja kehumalla lapsen toimintaa, esimerkiksi silloin, kun hän jakaa lelujaan. Tällä tavalla lapset oppivat, että sosiaalisesti suotava toiminta lähtee heistä itsestään, eikä ulkoisista tekijöistä, kuten säännöistä. Parhaiten lapsen aggression hallintaa ja ymmärrystä itsestään tukee aikuisen antama malli ja empaattinen

suhtautuminen lapseen. Lapsella on aikuista heikompi kyky hyödyntää kognitiivisia kontrollikeinoja tunteiden säätelyyn ja on aikuista enemmän ”tunteidensa armoilla”, minkä takia hän tarvitsee aikuisen tukea tunteiden säätelyssä. On tärkeää, että aikuinen on itse rauhallinen, vaikka lapsi on voimakkaiden tunteiden vallassa, sillä rauhallisuudella aikuinen viestii lapselle, että voimakkaista tunteista selviää. Lapsi ottaa mallia aikuisen rauhallisuudesta, ja vähitellen omaksuu itseensä samanlaista toimintamallia ja samalla hänelle muodostuu kykyä rauhoittaa itseään. Varhaiset kokemukset lohdutetuksi tulemisesta ja rauhoittavasta ihmisestä ovatkin keskeisiä lapsen myöhemmälle tunteiden säätelykyvylle. (Aro 2014, 25–27.)

Jouni Veijalaisen tutkimus (2020, 45-46) 13-89 kuukauden ikäisten lasten itsesäätelyn yhteydestä heidän kuvailemiinsa hallintakeinoihin, taitojen kokonaisuuteen sekä havaittuihin sukupuolten välisiin tunneilmaisuihin suomalaisessa varhaiskasvatuksessa kertoo, että lasten itsesäätely on voimakkaasti yhteydessä lapsen useisiin taitoihin ja kykyihin, kuten kielellisiin taitoihin, kognitiivisiin ja metakognitiivisiin taitoihin, empatiakykyyn, karkeamotorisiin ja hienomotorisiin taitoihin, sekä kielellisiin taitoihin. Turvallisen kiintymyssuhteen luominen varhaiskasvatuksen henkilöstöön oli yleisempää niillä lapsilla, joilla itsesäätely oli arvioitu paremmaksi ja hyvän itsesäätelyn omaavat lapset välttelivät harvemmin haastavia tilanteita verrattuna heikomman itsesäätelyn omaaviin lapsiin.

Jouni Veijalaisen tutkimuksen (2020, 46, 49) mukaan sukupuolten väliset erot lasten itsesäätelytaidoissa ovat suuret. 41,2 % tytöistä ja 24 % pojista kuului hyvän itsesäätelyn luokkaan ja puolestaan heikon itsesäätelykyvyn luokkaan kuului 44,6 % pojista ja 24,3 % tytöistä. Tutkimuksen mukaan poikien osuus heikossa itsesäätelyluokassa on huomattavasti suurempi kuin tyttöjen osuus ja hyvässä itsesäätelyluokassa poikien osuus on pienempi kuin tyttöjen. Tutkimuksen mukaan myös tyttöjen ja poikien tunneilmaisissa havaittiin eroavaisuutta. Havaitut tunneilmaisut tytöillä ja pojilla poikkesivat toisistaan tilastollisesti merkittävästi. Tytöt ilmaisivat enemmän tunneilmaisuja neutraali, rauhallisuus, onnellisuus, tyytyväisyys ja tyyneys verrattuna poikiin, ja puolestaan pojat ilmaisivat tyttöjä enemmän tunneilmaisuja innostuneisuus, hämmästyminen, uteliaisuus ja valppaus. Tutkimuksessa tunneilmaisuja viha, frustraatio ja pettymys havaittiin vain vähän, mutta niitä havaittiin enemmän pojilla kuin tytöillä.

3 OPINNÄYTETYÖNTYÖN TARKOITUS JA TAVOITTEET

Tutkimuksen tarkoituksena on kuvailla varhaiskasvatuksen kasvatushenkilöstön kokemuksia alle kolmevuotiaan lapsen tunne- ja itsesäätelytaitojen kehityksen tukemisessa varhaiskasvatuksessa. Tutkimuksen tarkoitukseen pääsimme haastatteluiden avulla, minkä tavoitteena on kuvailla tutkimuskysymyksen avulla varhaiskasvatuksen kasvatushenkilöstön omia kokemuksia alle kolmevuotiaiden lasten tunne- ja itsesäätelytaitojen kehityksen tukemisesta varhaiskasvatuksessa. Tutkimuksen tavoitteena on kehittää varhaiskasvatuksen kasvatushenkilöstön osaamista alle kolmevuotiaan lapsen tunne- ja itsesäätelytaitojen kehityksen tukemisessa varhaiskasvatuksessa. Pyrimme kehittämään heidän osaamistaan julkaisemalla opinnäytetyön, jonka tulokset perustuvat varhaiskasvatuksen kasvatushenkilöstölle tehtyihin haastatteluiden tuloksiin ja tietoperustaan.

Opinnäytetyön tutkimuskysymyksenä on: Millaisia kokemuksia varhaiskasvatuksen kasvatushenkilöstöllä on alle kolmevuotiaiden lasten tunne- ja itsesäätelytaitojen kehityksen tukemisesta varhaiskasvatuksessa? Tulemme vastaamaan opinnäytetyössämme edellä esitettyyn kysymykseen teoreettisella viitekehysellä ja haastatteluilla sekä tuotetulla aineiston analyysillä.

4 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

Opinnäytetyömme toteutettiin laadullisena tutkimuksena koska opinnäytetyömme tarkoituksena on kuvailla varhaiskasvatuksen kasvatushenkilöstön kokemuksia alle kolmevuotiaan lapsen tunne- ja itsesäätelytaitojen kehityksen tukemisessa varhaiskasvatuksessa. Opinnäytetyössämme tutkimme haastattelemalla kolmen varhaiskasvatuksen kasvatushenkilöstön kokemuksia alle kolmevuotiaiden lasten tunne- ja itsesäätelytaitojen kehityksen tukemisesta. Opinnäytetyöllemme soveltui parhaiten laadullinen tutkimus, koska laadullisen tutkimuksen avuin on mahdollista saada ymmärrys tukittavan ilmiön ymmärtämiseen sekä mahdollistaa tutkittavan ilmiön syvälinen ja laaja kuvaaminen sekä selittäminen. Laadullinen tutkimus onkin monesti deskriptiivistä eli kuvailevaa. Kun kyseessä on laadullinen tutkimus, ollaan siinä kiinnostuneita merkityksistä eli niistä asioista, kuinka ihmiset kokevat sekä näkevät reaali maailman. (Kananen 2017, 35–36.) Opinnäytetyöllemme soveltui parhaiten laadullinen tutkimus myös sen takia, että opinnäytetyömme tarkoituksena ei ollut päästä tilastollisiin yleistyksiin, vaan tarkoituksena oli kuvailla varhaiskasvatuksen kasvatushenkilöstön kokemuksia. Laadullisessa tutkimuksessa tutkitaan yksittäistä tapausta ja siinä pyritään löydöksiin ilman tilastollisia menetelmiä tai muita määrällisiä keinoja (Kananen 2017, 35–36).

4.1 Tutkimuksen aineistonhankintamenetelmä

Valitsimme opinnäytetyömme aineistonhankintamenetelmäksi haastattelun. Laadullisen tutkimuksen muina aineistonhankintamenetelminä voisivat olla haastattelun lisäksi kysely tai havainnointi, ja menetelmiä voidaan käyttää myös joko rinnan tutkittavan ongelman sekä tutkimusresurssien mukaan (Tuomi & Sarajärvi 2018a, 83). Valitsimme laadullisen tutkimuksen aineistonhankintamenetelmistä haastattelun, sillä haastattelulla pystytään parhaiten tutkimaan ihmisten kokemuksia, koska haastattelussa ollaan suorassa vuorovaikutusyhteydessä tutkittavien kanssa ja pystytään joustamaan sekä säätelemään aineiston keruuta tilanteiden tarvittavilla tavoilla sekä haastatteluun osallistuneita vastaajia myötäillen. Haastattelun muuna hyötynä on haastattelun joustavuus, koska haastattelijalla on mahdollista haastattelutilanteessa toistaa kysytty kysymys, oikaista väärinkäsityksiä ja käydä keskustelun omaista keskustelua haastateltavan kanssa. Jos haastateltaviin halutaan olla myöhemmin yhteydessä täydentämällä aineistoa, on

heidät helpompi haastattelunmenetelmän ansiosta tavoittaa, koska haastattelijalla on tiedossa haastateltavien yhteystiedot. Puolestaan haittoina haastattelussa saattaa olla aikojen sopiminen sekä haastattelujen tarkka suunnittelu, mikä vie aikaa. Myös haastatelluissa saatujen vastausten luotettavuuden heikkeneminen, kun vastaaja ei esimerkiksi vastaa kysytyyn kysymykseen. Vastaajalla voi olla myös vaikeaa luoda luottamusta haastattelijaan omien pelkojen takia, jolloin hän ei uskalla vastata niin kuin haluaisi vaan sivuttaa omaa vastaustaan. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2008, 199–206; Tuomi & Sarajärvi 2018a, 85.)

Valitsimme haastattelumenetelmäksi teemahaastattelun, koska tutkimme opinnäytetyöllämme varhaiskasvatuksen kasvatushenkilöstön kokemuksia alle kolmevuotiaiden lasten tunne- ja itsesäätelytaitojen kehityksen tukemisesta varhaiskasvatuksessa ja teemahaastattelu on haastattelumenetelmä, jolla nimenomaan pystytään tutkimaan ihmisten kokemuksia. Teemahaastattelu on puolistrukturoitu haastattelumenetelmä, joka lähtee oletuksesta, että kaikkia yksilön kokemuksia, uskomuksia, ajatuksia ja tunteita voidaan tutkia teemahaastattelulla. Teemahaastattelussa korostetaan haastateltavien elämysmaailmaa, kokemuksia ja määritelmiä tilanteista. Teemahaastattelu tuo esille haastateltavien tulkinnat asioista, heidän asioille antamat merkitykset sekä, miten merkitykset syntyvät vuorovaikutuksessa. Yksityiskohtaisten kysymysten sijaan haastattelu etenee tiettyjen keskeisten teemojen varassa. Teemahaastattelu on puolistrukturoitu haastattelu siksi, että haastattelun aihepiirit, teema-alueet ovat kaikille haastateltaville samat, mutta kysymykset voivat vaihdella. Muissa puolistrukturoiduissa haastatelluissa esimerkiksi kysymykset ovat kaikille samat. Teemahaastattelusta puuttuu strukturoidulle lomakehaastattelulle olennainen kysymysten tarkka muoto ja järjestys, mutta se ei ole syvähaastattelun kaltaisesti, täysin vapaa haastattelumenetelmä. (Hirsjärvi & Hurme 2022, 4.2.3.)

Teemahaastattelua varten muodostimme teoreettisesta viitekehyksestä kolme teemaa, jotka olivat varhaiskasvatuksen ympäristön muokkaus tunne- ja itsesäätelytaitojen kehityksen tukemisessa, varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri tunne- ja itsesäätelytaitojen kehityksen tukemisessa ja varhaiskasvatuksen rooli tunnetaitojen kehityksen tukemisessa. Näistä kolmesta teemasta muodostui teemahaastattelun runko (LIITE 2). Teemahaastattelu runkoon muodostimme jokaisen teeman alle kysymyksiä, joita hyödynsimme teemahaastatelluissa. Kysymyksiä oli yhden teeman alla kolmesta kuuteen kysymystä. Teemahaastattelurungon alussa kysyimme taustatietoina haastateltavan ammattinimikkeen, kuinka pitkään on työskennellyt varhaiskasvatuksessa alle kolmevuotiaiden lasten kanssa ja kuinka kauan on työskennellyt varhaiskasvatuksessa.

Teemahaastattelurungon loppuun muodostimme lisäkysymyksiä, jotka käsittelivät esimerkiksi varhaiskasvatussuunnitelman hyödyntämistä alle kolmevuotiaiden lasten tunne- ja itsesäätelytaitojen kehityksen tukemisessa varhaiskasvatuksessa. Teemahaastattelun etuna on, että haastattelussa voidaan tarkentaa ja syventää kysymyksiä haastateltavien vastauksiin perustuen. Teemahaastatteluun etukäteen valitut teemat perustuvat tutkimuksen viitekehykseen eli tutkittavasta asiasta jo tiedettyyn. (Tuomi & Sarajärvi 2018b, 3.1.1.)

4.2 Tutkimuksen kohderyhmä ja aineistonkeruu

Opinnäytetyön haastattelun kohderyhmäksi valitsimme kolme varhaiskasvatuksen kasvatushenkilöä, jotka työskentelevät alle kolmevuotiaiden lasten varhaiskasvatusryhmässä ja ovat työskennelleet alle kolmevuotiaiden lasten varhaiskasvatusryhmässä useamman vuoden ajan, koska opinnäytetyömme tarkoituksena on kuvailla varhaiskasvatuksen kasvatushenkilöstön kokemuksia alle kolmevuotiaan lapsen tunne- ja itsesäätelytaitojen kehityksen tukemisessa varhaiskasvatuksessa ja opinnäytetyömme tavoitteena on kehittää varhaiskasvatuksen kasvatushenkilöstön osaamista alle kolmevuotiaan lapsen tunne- ja itsesäätelytaitojen kehityksen tukemisessa varhaiskasvatuksessa. Valitsimme haastattelun kohderyhmäksi yhden varhaiskasvatuksen opettajan, yhden varhaiskasvatuksen sosionomin ja yhden varhaiskasvatuksen lastenhoitajan. Mielestämme opinnäytetyömme tutkimuskysymys, millaisia kokemuksia varhaiskasvatuksen kasvatushenkilöstöllä on alle kolmevuotiaiden lasten tunne- ja itsesäätelytaitojen kehityksen tukemisesta varhaiskasvatuksessa, kannalta valitsemamme kohderyhmä oli relevantti.

Valitsimme kohderyhmäksi kolme varhaiskasvatuksen kasvatushenkilöä, joilla oli mahdollisimman paljon kokemusta alle kolmevuotiaiden lasten tunne- ja itsesäätelytaitojen kehityksen tukemisesta varhaiskasvatuksessa, jotta haastatteluista saatava tieto oli mahdollisimman realistista. Laadullisessa tutkimuksessa on tärkeää, että haastateltavat tietävät tutkittavasta asiasta mahdollisimman paljon tai heillä on kokemusta asiasta, minkä takia haastateltavien valinta on harkittua (Tuomi & Sarajärvi 2018b, 3.4). Haastattelimme yhtä jokaista eri ammattinimikkeellä olevaa varhaiskasvatuksen kasvatushenkilöä, jotta saimme monialaista ja laajaa tietoa varhaiskasvatuksen kasvatushenkilöstön kokemuksista alle kolmevuotiaiden lasten tunne- ja itsesäätelytaitojen kehityksen tukemisessa varhaiskasvatuksessa. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa

pyritään tilastollisten yleistysten sijasta ymmärtämään jotakin asiaa syvällisemmin, minkä takia vain muutamaa henkilöä haastatteleamalla voidaan saada merkityksellistä tietoa. Kun tutkimuksessa haastatellaan vain muutamaa henkilöä, haastattelijoille jää enemmän aikaa ja resursseja keskittyä yksityiskohtaisemmin ja syvemmin haastatteluihin. (Hirsjärvi & Hurme 2022, 5.2.)

Lähdimme etsimään haastateltavia yhteydenotolla yhteen varhaiskasvatuksen yksikön johtajaan, joka vastasi meidän yhteydenottoomme myönteisesti ja todeten, että varhaiskasvatuksen yksiköllä on kiinnostusta osallistua opinnäytetyöhömmme. Varhaiskasvatuksen yksikön johtaja välitti tiedon opinnäytetyöstämme ja haastattelustamme yhdelle varhaiskasvatussyksikön työntekijälle, joka hankki meille haastateltavat. Sovimme yhteistyössä, haastateltavien toiveet huomioiden, varhaiskasvatussyksikön työntekijän kanssa haastatteluiden haastattelupaikan, ajankohdan ja haastatteluiden järjestyksen. Haastateltaville lähetettiin ennen haastattelua sähköpostilla teemahaastattelurunko (LIITE 2) ja tietosuojalomake (LIITE 3). On perusteltua antaa haastateltaville haastatteluaihe ja -kysymykset etukäteen ennen haastattelua, jotta haastattelussa saataisiin mahdollisimman paljon tietoa haastateltavilta. On eettisesti perusteltua antaa etukäteen haastateltaville tieto haastattelun aiheesta, jotta heillä on käsitys siitä, millaiseen tutkimukseen he ovat osallistumassa. (Tuomi & Sarajärvi 2018b, 3.1.) Tietosuojalomake (LIITE 3) sisälsi tietoa tutkimuksesta, haastattelusta, haastateltavien oikeuksista, haastatteluista saatujen tietojen arkistoinnista, tutkimusten tulosten käsittelystä ja suostumuksen tutkimukseen osallistumisesta.

Haastattelu toteutettiin haastateltavien aikataulu toiveiden mukaan ja yksilöhaastatteluna haastateltavien työpaikalla, hiljaisessa ja rauhallisessa työhuoneessa. Teemahaastattelu edellytti hyvää kontaktia haastateltavaan, minkä takia haastattelupaikaksi valikoitui haastateltavalle rauhallinen ja tuttu ympäristö. Jokaiseen haastatteluun varasimme aikaa yhden tunnin, koska tiedostimme, että haastattelu voivat kestää arviota pidempään ja teemahaastattelu on luonteeltaan keskustelunomaista eikä siinä kannata kiirehtiä. Teemahaastatteluun pitää varata tarpeeksi aikaa, koska haastattelu on luonteeltaan niin henkilökohtaista ettei sitä ole suotavaa lopettaa kesken (Hirsjärvi & Hurme 2022, 5.8). Haastattelut etenivät tekemämme teemahaastattelurungon mukaisesti ja hyödynsimme jokaisessa haastattelussa sekä apu- että lisäkysymyksiä. Jokaiselta haastateltavalta kysyimme 18–21 kysymystä haastattelun aikana. Ensimmäinen haastattelu kesti 26:56 minuuttia, toinen haastattelu kesti 31:17 minuuttia ja kolmas haastattelu kesti 27:04 minuuttia. Haastattelut nauhoitettiin puhelimella ja kannettavalla tietokoneella, josta nauhoitteet siirrettiin USB- tikulle. Haastatteluiden jälkeen nauhoitteet litteroitiin Word -tiedoston avulla. Kuuntelimme huolellisesti nauhoitteet läpi ja tarkistimme sekä korjasimme huolella litteroidun

tekstin ennen sisällönanalyysin tekemistä. Kun kaikkien haastatteluiden litteroidut tekstit laskettiin yhteen, litteroitua tekstiä tuli yhteensä 31 sivua.

4.3 Sisällönanalyysi

Laadullisen tutkimuksen perusanalyysimenetelmä, jota pystytään hyödyntämään sekä käyttämään kaikissa laadullisen tutkimuksen perinteissä on sisällönanalyysi (Tuomi & Sarajärvi 2018a, 103). Hyvän laadullisen analyysin tekeminen on, että korostetaan lukemisen merkitystä, tarkistamalla sekä tarkentamalla omia kategorioita ja käyttämällä alustavaa analyysia kertomaan, kuinka aineisto kerätään, litteroidaan sekä, miten analysoidaan saamat tiedot (Silverman 2016). Sisällönanalyysi voidaan jakaa kahteen ryhmään, aineistolähtöiseen sisällönanalyysiin ja teoreettiseen sisällönanalyysiin. Valitsimme opinnäytetyömme sisällönanalyysiksi aineistolähtöisen sisällönanalyysin, koska aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä tutkimuksen tarkastelukohteena on aineisto, meidän tutkimuksessamme haastattelu, ja analyysiyksiköt, tutkimuksessamme teemat, eivät ole ennalta määrättyjä, vaan teoria rakennetaan aineistosta. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Aineistolähtöisen sisällönanalyysi pohjautuu päättelyyn sekä tulkintaan, jossa edetään kokemuseräisestä aineistosta kohti käsitteellisempää tulkintaa tutkittavasta ilmiöstä (Tuomi & Sarajärvi 2018a, 127).

Aineistolähtöisen sisällönanalyysin aineisto voidaan jakaa kolmivaiheiseksi prosessiksi, joka koostuu aineiston pelkistämisestä, aineiston ryhmittelystä sekä teoreettisten käsitteiden luomisesta (Tuomi & Sarajärvi 2018a, 122). Opinnäytetyössämme aineistolähtöinen sisällönanalyysin kolmivaiheinen prosessi koostui aineiston eli haastattelun pelkistämisestä, aineiston teemoittelusta ja teoreettisten käsitteiden eli teemojen luomisesta. Pelkistäminen tapahtuu siten, että aineistosta vähennetään tutkimukselle epäolennainen asia pois (Tuomi & Sarajärvi 2018a, 123). Teimme pelkistämisen poistamalla litteroidusta aineistosta kaikki turhat ja useasti toistuvat sanat, kuten ”niin kuin”, ”no” sekä ”ja”. Litteroidun aineiston pelkistämisen jälkeen aineistoa jäi jäljelle yhteensä 28 sivua.

Pelkistämisen jälkeen siirryimme aineiston teemoitteluun. Teemoittelun avulla selvitetään tutkimuskysymyksen kannalta tärkeät aiheet eli teemat (Juhila 2023). Teemoittelussa aineistosta koodatut alkuperäiset ilmaukset käydään tarkasti läpi sekä aineistosta haetaan eroavaisuuksia tai

samankaltaisuuksia kuvaavia käsitteitä. Käsitteet, jotka kuvaavat samaa ilmiötä ryhmitellään sekä yhdistetään eri luokiksi. (Tuomi & Sarajärvi 2018a, 124.) Aloitimme teemoittelun tekemällä taulukon, jonka lokeroihin kokosimme kaikki pelkistetyn aineiston lauseet. Analysoidessa pelkistettyä tekstiä muodostimme jokaiselle lauseelle sopivan teeman alaluokan, jonka jälkeen yhdistimme samaan aihepiiriin kuuluvat lauseet ja saimme muodostettua teeman yläluokat. Seuraavaksi yhdistimme saman aihepiiriin teeman yläluokat aineistolähtöisiksi teemoiksi. Taulukossa 1 on kuvattu yksi osa tekemästämme teemoittelu -taulukosta. Kuvan vasemmalta puolelta katsottuna on pelkistetyt aineistokatkelmot, teeman alaluokat, teeman yläluokat ja aineistolähtöinen teema. Teemoittelusta saamamme aineistolähtöiset teemat ovat varhaiskasvatuksen oppimisympäristö, varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri, varhaiskasvatuksen laaja-alainen osaaminen sekä varhaiskasvatuksen pedagogiset ja rakenteelliset tuen muodot. Teemoittelun pohjalta lähdimme kirjoittamaan tutkimuksen tuloksia ja tuloksista syntyneitä johtopäätöksiä.

TAULUKKO 1. Kuvakaappaus teemoittelu -taulukosta

Aineistokatkelmä	Teeman alaluokka	Teeman yläluokka	Aineistolähtöinen teema
kielen kehitys, jotka <u>kuuluu</u> tähän, että ehkä niiden laulujen laulamisen ja sitten niiden lorujen kautta, lapset oppii tosi nopeasti niitä laulun sanoja ja sitten sitä loruja.	kielen kehitys	kognitiiviset taidot	Laaja-alainen osaaminen
mehän askarrellaan paljon ja luetaan kirjoja <u>yhessä ja yhdistellään</u> vaikka joku väri tai tämmöistä, että semmoinen monipuolinen toiminta,	hienomotoriset taidot	kognitiiviset taidot	Laaja-alainen osaaminen

5 TULOKSET JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä luvussa tarkastelemme opinnäytetyömme tuloksia ja johtopäätöksiä. Tulokset ja johtopäätökset on tehty haastatteluista saatujen aineistojen ja teoreettisen viitekehyksen pohjalta. Haastattelimme kolmea varhaiskasvatuksen kasvatushenkilöä, varhaiskasvatuksen sosionomia, varhaiskasvatuksen opettajaa ja varhaiskasvatuksen lastenhoitajaa, joilla jokaisella oli noin neljä vuotta työkokemusta alle kolmevuotiaiden lasten parissa työskentelystä varhaiskasvatuksessa. Haastattelimme varhaiskasvatuksen kasvatushenkilöstön kokemuksia alle kolmevuotiaiden lasten tunne- ja itsesäätelytaitojen kehityksen tukemisesta varhaiskasvatuksessa.

Haastattelumme teemoja olivat varhaiskasvatuksen ympäristön muokkaus tunne- ja itsesäätelytaitojen kehityksen tukemisessa, varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri tunne- ja itsesäätelytaitojen kehityksen tukemisessa ja varhaiskasvatuksen rooli tunnetaitojen kehityksen tukemisessa. Aineistolähtöisen sisällönanalyysin jälkeen opinnäytetyömme tulokset jakautuivat neljään teemaan. Nämä teemat olivat varhaiskasvatuksen oppimisympäristö, varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri, varhaiskasvatuksen laaja-alainen osaaminen sekä varhaiskasvatuksen pedagogiset ja rakenteelliset tuen muodot. Varhaiskasvatuksen oppimisympäristö -teeman oleellimmat tulokset olivat, että varhaiskasvatuksen oppimisympäristön muokkaus ja huolellinen suunnittelu selkeäksi ja visuaalisesti tuetuksi ympäristöksi sekä turvallisen kasvuympäristön luominen tukee alle kolmevuotiaiden lasten tunne- ja itsesäätelytaitojen kehitystä varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri -teeman oleelliset tulokset olivat varhaiskasvatushenkilöstön yhteiset toimintatavat ja säännöt sekä yhteistyö perheiden kanssa. Laaja-alainen osaaminen -teeman keskeinen tulos oli monipuolisen varhaiskasvatustoiminnan merkitys alle kolmevuotiaan lapsen kehityksen tukemisessa. Pedagogiset ja rakenteelliset tuen muodot -teeman keskeisimmät tulokset olivat ennakointi, strukturointi, pienryhmätoiminta ja tiimityöskentely.

5.1 Varhaiskasvatuksen oppimisympäristö

Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöjä tulee kehittää sillä tavoin, että varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet ovat siellä saavutettavissa ja ne tukevat lapsen itsetunnon sekä oppimisen ja

sosiaalisten taitojen kehittymistä. Kokonaisvaltaiseen varhaiskasvatuksen oppimisympäristöön kuuluvat fyysinen, psyykinen sekä sosiaalinen ympäristö. (KAARO-verkosto 2021.)

Varhaiskasvatuksen fyysisellä oppimisympäristöllä ja sen muokkaamisella voidaan tukea alle kolmevuotiaiden lasten tunne- ja itsesäätelytaitojen kehitystä. Haastateltavilla oli yhteinen kokemus, että on tärkeää, että varhaiskasvatuksen oppimisympäristö on mahdollisimman selkeä ja kuvitettu. Keskeisintä alle kolmevuotiaan itsesäätelytaitojen tukemisessa on tarjota lapselle hänen itsenäisyyttään ja turvallisuuttaan tukeva turvallinen ympäristö, jossa hän voi saada uusia kokemuksia ja tuntea uudenlaisia tunteita. Ympäristön tarjoamat mahdollisuudet ja tilaisuudet tutustua ympäristöön ja omiin rajoihin kehittävät erityisesti alle kolmevuotiaiden lasten itsesäätelytaitoa, koska tälle ikäkaudelle on tyypillistä vahva kiinnostus ympäristöään kohtaan. (Aro 2014, 25.)

”ympäristö on semmoinen selkeä ja se on kuvitettu ja muuta että lapset osaa siellä tavallaan itsenäisestikin toimia ja odotetaan tavallaan, että se ei ole semmoinen super runsas ... sitten myöskin auttaa niitä lapsia, joilla on vaikea vaikka keskittyä johonkin tiettyyn asiaa, mitä ollaan tekemässä, että ei ole sitten tuhatta muuta häiritsevää asiaa siinä ympäristössä”

Varhaiskasvatuksen fyysisen oppimisympäristön muokkaamisella ja huolellisella suunnittelulla tuetaan lasten tunne- ja itsesäätelytaitojen kehitystä. Esimerkiksi tunnetaitoja voidaan tukea sisustuksellisilla elementeillä, kuten matoilla, joihin on kuvitettu perustunteet. Sisustuksellisilla elementeillä pystytään edistämään lasten tunnetaitojen kehitystä varhaiskasvatuksen arjessa, kun tunnekuvat ovat saatavilla ja näkyvillä varhaiskasvatuksen lapsiryhmissä.

”kun ollaan isommassa ryhmässä, kokoonnutaan nallen matolle ja tavallaan semmoisilla asioilla voidaan, niitä tuoda siihen arkeen sitä tunnetaitoja ja nyt varsinkin kun he on kasvaneet vuoden aikana niin ne tunnistaa niitä nallen tunteita ja aina sanoo vaikka että iloinen nalle tai peloissaan oleva nalle. Tunnetaidot kehittyvät vähän siinä sivussa ja vähän huomaamattakin”

Tunnetaitojen kehitystä voidaan tukea tuomalla varhaiskasvatuksen fyysiseen oppimisympäristöön visuaalista tukea, esimerkiksi tuomalla tunnekuvia lasten saataville, näkyville paikoille, kuten seinille. Alle kolmevuotiaiden lasten on vielä vaikea sanoittaa omia tai toisten tunteita. Visuaalisen

tuen avulla lasten on helpompi ilmaista omia tai toisten lasten tunnetiloja, koska he voivat näyttää tunteen tunnekortista tai -kuvasta.

” meillä on semmoisia nallekortteja. Siinä on erilaisia tunteita niin nekin on siellä esillä. Yksi lapsi tuolta meidänkin ryhmästä, mä en muista, mikä se tilanne oli, mutta se meni näyttää, oliko, että joku itki, niin se meni näyttämään sitä nallen kuvaa, joka itki”

Varhaiskasvatuksen fyysisellä oppimisympäristöllä on vaikutusta myös psyykkiseen oppimisympäristöön. Suunniteltaessa varhaiskasvatuksen oppimisympäristöä, lapsille nimetyt omat paikat luovat lapselle turvallisuutta, pysyvyyden sekä ryhmään kuulumisen tunnetta. Omat nimetyt paikat ovat lapsille tärkeitä ja ne lisäävät lapsen sitoutumista varhaiskasvatuksen ympäristöön sekä lapset kiintyvät niihin nopeasti. Lapsen pysyvyyden tunteen säilyttämiseksi nimettyjä paikkoja ei kannata turhaan muuttaa. Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöjä tulisi kehittää yhdessä lasten kanssa suunnittelemalla sekä muodostamalla ne joustaviksi eli lapsilla on mahdollisuus sekä osallistua, että vaikuttaa sen suunnitteluun ja toteutukseen. Tämä mahdollistaa lapsen osallisuuden toteutumisen osana varhaiskasvatuksen toimintaa. (Opetushallitus 2024.)

”lapsilla on täällä ne omat semmoiset tärkeät paikat, mihin ne lapset hyvin äkkiä alottaakin kiintyy. He tietää, että tässä on minun oma. Siitä pidetään sitten huolta, ja toisaalta lisää sitä sitoutumista tänne ympäristöön, kun on sitten ne omat jutut, niin sitten on semmoinen tervetullut olo lapsellakin, kun vaikka aloittaa uusi lapsiryhmässä, niin sitten on ne paikat siellä jo valmiina laitettuna ja lapsi tietää, että minäkin kuulun nyt tähän porukkaan ja sitten myöskin semmoinen pysyvyys, että ei sitten tavallaan ihan turhaan niitä lähdetä muuttelemaan myöskään.”

Tunne- ja itsesäätelytaitojen kehityksen tukemisen kannalta on tärkeää luoda lapsille turvallinen kasvuympäristö. Turvallinen kasvuympäristö voidaan luoda kiinnittämällä huomiota varhaiskasvatuksen sosiaaliseen ja psyykkiseen oppimisympäristöön. Turvalliseen kasvuympäristöön kuuluu sensitiivisyys ja sensitiivinen aikuinen, millä tarkoitetaan sitä, että kasvatushenkilöstö on lasten tasolla ja herkkiä kuulemaan, havaitsemaan sekä tulkitsemaan lapsen tarpeita ja tunnetiloja, vaikka lapsi ei osaisi niitä itse ilmaista. Turvallista kasvuympäristöä luo lapselle myös tuttu kasvatushenkilöstö, johon lapsi pystyy luomaan luottamuksellisen kiintymyssuhteen. Tavoitteena on, että varhaiskasvatuksen kasvatushenkilöstön vaihtuvuus olisi vähäistä ja sijaiset olisivat lapsille ennalta tuttuja varhaiskasvatuksesta. Vähäisellä vaihtuvuudella

lapsen vanhemmat voivat rakentaa matalammalla kynnyksellä luottamussuhteen varhaiskasvatushenkilöstöön. Tämä myös mahdollistaa sujuvampaa yhteistyötä perheiden ja varhaiskasvatuksen välillä.

” on ihan erityisen tärkeää, että me tutut kasvattajat ollaan siellä arjessa, että meidän vaihtuvuus olisi vähäisempää, että pystyy luomaan se lapsi semmoisen luottamussuhteen, mutta myös ne lasten vanhemmat pystyy siihen luottamussuhteen suhdetta rakentamaan”

5.2 Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri

Toimintakulttuuri käsitteenä tarkoittaa kulttuurisesti, historiallisesti ja yhteisön vuorovaikutuksessa muotoutunutta tapaa toimia. Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri rakentuu muun muassa arvoista ja periaatteista, yhteistyöstä ja sen eri muodoista, vuorovaikutuksesta ja ilmapiiristä, henkilöstön työtavoista, osaamisesta, ammatillisuudesta ja kehittämisotteesta sekä toiminnan organisoinnista. Varhaiskasvatuksen henkilöstön työtapojen tulee tukea lapsen kehitystä sekä oppimista ja työtavat on kyettävä perustelemaan pedagogisesti. (Opetushallitus 2022, 31.)

Varhaiskasvatuksen kasvatushenkilöstö on mallina lapsille ja lapset omaksuvat varhaiskasvatustyöyhteisön arvoja, asenteita sekä tapoja varhaiskasvatuksen henkilöstöltä (Opetushallitus 2022, 31). Haastateltavat olivat yhtä mieltä, että lapset saavat ilmaista kaikkia tunteitaan ja kaikki tunteet ovat sallittuja eikä lasta saa jättää yksin tunteidensa kanssa. Kun lapsen on mahdollista kasvaa ympäristössä, jossa hänen tunteensa ja niiden ilmaiseminen ymmärretään sekä hyväksytään turvallisesti, ei lapsella ole tarvetta vetäytyä, huutaa tai lyödä aikuista ja näyttää tunteitaan haastavalla tavalla (Jääskinen 2017, 35).

” on siinä lapsen tukena, jos se ei halua syliin tulla, niin on kuitenkin läsnä sille lapselle, että ”hei minä oon tässä ja se mennee ohi” ja, joko siinä tilanteessa tai sen jälkeen sanotaan sitä että ”no hei sulla tuli tosi paha mieli” ja käy läpi sitä lapsenkin kanssa, mistä se tavallaan sai alkunsa”

Varhaiskasvatuksen yksikössä tulee määritellä työntekijöiden yhteiset toimintatavat ja säännöt. Yhteisillä toimintatavoilla ja säännöillä saadaan luotua selkeyttä varhaiskasvatuksen

toimintakulttuuriin, koska työntekijät tietävät, miten toimia, missäkin tilanteessa sekä saadaan luotua strukturoitu ympäristö lapsille. Yhteisillä toimintatavoilla ja säännöillä helpotetaan toiminnanohjausta, koska silloin lapset eivät saa eri ohjeistuksia eri työntekijöiltä ja lapset tietävät, mitä heiltä odotetaan varhaiskasvatuksen ympäristössä. On tärkeää, että aikuinen on itse rauhallinen, vaikka lapsi on voimakkaiden tunteiden vallassa. Rauhallisuudella aikuinen viestii lapselle, että voimakkaista tunteista selviää. Lapsi ottaa mallia aikuisen rauhallisuudesta, ja vähitellen omaksuu itseensä samanlaista toimintamallia ja samalla hänelle muodostuu kykyä rauhoittaa itseään. (Aro 2014, 26.) Tilanteessa on hyvä huomioida, käsitelläänkö tilanne saman tien vai vaatiiko tilanne rauhoittumista ja käsitelläänkö asia myöhemmin.

Vastavuoroinen yhteistyö vanhempien kanssa tukee lapsen tunne- ja itsesääätelytaitojen kehitystä. Varhaiskasvatuksen kasvatushenkilöstön tulisi pyrkiä avoimeen ja luottamukselliseen keskusteluun lapsen vanhempien kanssa, koska silloin vanhemmat rohkenisivat kertoa perheen haastavasta elämäntilanteesta, ja kasvatushenkilöstö kykenisi ymmärtämään paremmin lapsen tunnereaktioita ja toimintaa, sekä vastaamaan perheen tarpeisiin. Perheen tilanne, jos perheessä on kohdattu esimerkiksi surua läheisen sukulaisen kuolemasta johtuen, vaikuttaa lapseen, mutta alle kolmevuotias lapsi ei vielä kykene ikä- ja kehitystasonsa takia käsittelemään surua samalla tavoin kuin aikuiset. Lapsi käsittelee surua lapselle ominaisella tavalla, kuten esimerkiksi laulamalla. Yhteistyössä on oleellista myös, että lapsen vanhemmille menee tietoa, mitä varhaiskasvatuksessa on lasten kanssa tehty. Perheille pystytään myös antamaan matalankynnyksen vinkkejä siitä, mitä lapsen kanssa voisi harjoitella kotona ja, mihin asioihin kannattaa kiinnittää huomiota tunne- ja itsesääätelytaitojen tukemisessa.

”eräälläkin lapsella, kun on ollut surua perheessä, niin se lauleskelee sitten vaikka kesken siirtymien, että surullinen surullinen surullinen on nalle, että se tietää, että heillä on ikävä sitä pois mennyttä mummua tai sukulaista. Lapsikin pystyy sen laulun kautta sitten tuomaan sitä tunnetta”

Varhaiskasvatuksen positiivisella vuorovaikutuksella ja ilmapiirillä tuetaan alle kolmevuotiaiden lasten tunne- ja itsesääätelytaitojen kehitystä. Kun lapsi kohdataan positiivisesti, lapselle annetaan positiivista palautetta ja kannustetaan lapsen pienistäkin onnistumisista, lapsen minäpystyvyys kohentuu. Kognitiivisten taitojen kehittymiselle on keskeistä, että lapsen minäpystyvyyden tunne kehittyy, sillä uskoessaan itseensä ja kokiessaan olevansa turvassa, lapsi uskaltaa kokeilla uusia

toimintoja (Aro 2014, 26). Suullisen palautteen lisäksi positiivisen palautteen voi näyttää esimerkiksi peukulla tai kuvakortilla, mistä lapsi ymmärtää, että on onnistunut toiminnassa.

Useasti haastatteluiden aikana nousi tunne- ja itsesäätelytaitojen kehityksen tukemisen keinoksi tunteiden sanoittaminen ja ilmaiseminen. Lapsille voidaan opettaa tunnetaitoja sanoittamalla sekä lasten, että kasvatushenkilöstön tunteita. On tärkeää, että kasvatushenkilöstö sanoittaa omia tunnetilojaan, koska lapset herkästi huomaavat ne, mutta eivät välttämättä ikä- ja kehitystasonsa takia ymmärrä niitä.

”Meillä on ollut noita tunnekortteja käytössä, että niiden kautta tunnisteltu niitä eri tunteita ja käytetty niistä näitä aikuisen tunteita sanottamassa ... tuntuu itestä, että lapset herkästi huomaa sen aikuisen tunnetilan, että muistaa sanottaa sitä omaakin tekemistä noitten avulla”

Tunnetaitoja ja itsesäätelytaitoja voidaan harjoitella lasten kanssa käymällä läpi erilaisia skenaarioita. Jo alle kolmevuotiaiden lasten kanssa on hyvä käydä tilanteita läpi, jotka ovat oikein ja, jotka ovat väärin, ennen kuin tilanteet osuvat kohdalle. Jos kuitenkin skenaarion kaltainen tilanne tapahtuu, voidaan lapsen kanssa muistella, oliko lapsen toiminta oikein vai ei. Näissä tilanteista on hyvä opettaa lapsille empatiataitoja. Jos lapsi on loukannut toista lasta, opetetaan lapsia pyytämään anteeksi ja ymmärtämään, että toiminta oli väärin.

”Myöskin erilaisia tällöisiä skenaarioita käyty lasten kanssa läpi, että mitä jos vaikka kaverilta ottaa lelun, mitä sitten tapahtuu ja miltä kaverista tuntuu, että niiden tilanteiden ulkopuolellakin käyty niitä läpi, että sitten on helppo niihin palata, kun se tilanne on tavallaan akuutisti päällä.”

5.3 Varhaiskasvatuksen laaja-alainen osaaminen

Laaja-alainen osaaminen on tietojen, taitojen, arvojen, tahdon ja asenteiden kokonaisuus, jonka kehittyminen alkaa varhaislapsuudessa ja jatkuu koko elämän. Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen edistää lapsen kasvua ja kehitystä sekä yksilönä, että yhteisön jäsenenä.

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on edistää lapsen laaja-alaisen osaamisen kehitystä laadukkaalla pedagogisella toiminnalla. (Opetushallitus 2022, 26.)

Alle kolmevuotiaan lapsen kognitiivisia taitoja voidaan tukea ja kehittää vahvistamalla lapsen tietoja ja taitoja varhaiskasvatuksen monipuolisella toiminnalla ja lapsen luontaisella tavalla oppia. Haastatteluista kävi ilmi, että varhaiskasvatuksen monipuoliseen toimintaan kuuluu laulut ja lorut, leikit, kirjat, pelit, sekä lauta- että digitaaliset pelit, ja askartelu. Aikuinen voi tukea alle kolmevuotiaan lapsen kognitiivisia taitojen kehitystä nimeämällä ja kuvaamalla toimintaa ja asioita, sekä antamalla lapsen ratkoa hänen iälleen sopivia haasteita ja tutkia ympäristöönsä itsenäisesti (Aro 2014, 25–26). Varhaiskasvatuksen monipuolisella toiminnalla tuetaan myös tunnetaitojen kehitystä. Lapselle hyviä keinoja tunteiden kokemiseen ja niiden tukemiseen on harjoitella tunteita lapselle luontaisella tavalla, kuten leikkien, satujen sekä mielikuvien kautta (Jääskinen 2017, 172). Haastateltavat nimesivät muutamia tunnetaitojen kehityksen tukemiseen kehitettyjä menetelmiä, kuten tunnekirjat, -mittarit, -kortit ja digitaaliset tunnepelit. Tunnekirjoista, esimerkiksi Fanni-kirjasarjasta, voidaan lasten kanssa tutustua tunnetaitoihin ja käytännön tunnesäätelykeinoihin. Tunnetaitojen opettelu on kirjojen avulla alle kolmevuotiaiden lasten ikä- ja kehitystasolle luonnollisempi tapa oppia. Tunnemittareiden ja tunnekuvien avulla alle kolmevuotiaat lapset voivat ilmaista oman sen hetkisen tunnetilan, koska he eivät välttämättä oman ikä- ja kehitystasonsa vuoksi pysty vielä sanoittamaan omaa tunnetilaansa.

Mallioppimisella on suuri rooli tunne- ja itsesäätelytaitojen kehityksen tukemisessa. Lapsi oppii ja opettelee tunnetaitoja kokemalla, sekä sisäistämällä mallia oman ikäisiltä ikätovereilta ja aikuisilta (Jääskinen 2017, 5). Sillä, millainen kasvatushenkilöstön keskinäinen vuorovaikutuksen laatu on, on merkitystä myös lapsen oppimiseen, koska lapsi oppii mallintamalla aikuisen tapaa toimia vuorovaikutuksessa.

”Musta on ihana ku huomaa aina sen oman työn tuloksen, että kun on niitä kehuja siellä jaellut, niin lapset hienosti kehuu myöskin kavereita. Mun pienimmätkin on alkanu puhumaan, ”hyvää hyvää hyvää” kuuluu sieltä”

5.4 Varhaiskasvatuksen pedagogiset ja rakenteelliset tuen muodot

Varhaiskasvatuksessa alle kolmevuotiaan lapsen tunne- ja itsesäätelytaitojen kehitystä voidaan tukea pedagogisilla ja rakenteellisilla tuen muodoilla. Pedagogisia tuen muotoja, jotka tukevat alle kolmevuotiaan lapsen tunne- ja itsesäätelytaitojen kehitystä, ovat haastatteluiden pohjalta toiminnanohjaus, ennakointi, strukturointi ja arjen rutiinit. Yhtenä toiminnanohjauksen keinona varhaiskasvatuksessa voidaan käyttää kuvatukea, mikä selkeyttää sanallista ohjetta. Kuvatuella saadaan strukturoitua varhaiskasvatuksen arkea, kun päivän toiminnot on kuvitettu kuvilla ja kuvat on laitettu päivän toimintojen mukaiseen järjestykseen. Päiväjärjestys voidaan käydä lasten kanssa läpi aamulla kuvia käyttäen, ja kun päiväjärjestys on lasten saavutettavissa, lapset voivat tarkastella päiväjärjestystä pitkin varhaiskasvatuksen päivää.

”Monesti on selkeämpi, kun sen sanallisen ohjeen mukana tulee myöskin kuvallinen ohje ja ylipäättään toiminnan sanoittaminen, vaikka se itsestä välillä tuntuukin, että toistaa itteään päivästä toiseen, mutta kyllä se sitten kantaa hedelmää.”

Pedagogisilla tuen muodoilla voidaan luoda lapsille strukturoitu sekä ennakoiva päivärytmi (Opetushallitus 2023). Haastavia tilanteita ja lasten tunnekuohuja esimerkiksi siirtymätilanteissa voidaan välttää ennakoimalla tilannetta ja sanoittamalla lapsille, mitä seuraavaksi tapahtuu sekä mitä tehdään. Esimerkiksi kun lasten leikkiaika on loppumassa, lapsille kerrotaan ajoissa, että kohta leikkiaika loppuu ja sen jälkeen aletaan siivoamaan. Ennakoimisessa voidaan hyödyntää Time Timer:a, mikä auttaa lapsia havainnoimaan, kuinka kauan on aikaa tehdä tiettyä toimintaa.

”Ja just niillä rutiineilla vapautuu kapasiteettia siihen muuhunkin, että lasten ei tarvitse tavallaan olla koko ajan hämillään siitä, mitä tehdään, niin sitten pystyy myöskin oppimaan ja omaksumaan niitä uusia asioita. Arki on semmoista soljuvaa.”

”erityisesti pienille lapsille on hirveän tärkeätä, että säännöllinen päivärytmi pysyy päivästä toiseen, se luo niille pienille sitä ennakoitavuutta.”

Tunne- ja itsesäätelytaitojen kehityksen tukeminen mahdollistuu varhaiskasvatuksessa, jossa on kiireetön ja avoin aikataulu. Kun on kyse pienestä alle kolmevuotiaasta lapsesta tunteiden tunnistaminen sekä ilmaiseminen ja niiden säätteleminen voi olla vielä vaikeaa. Tunnetaitojen harjoittelu vaatiikin aikaa ja niitä opetellaan pikkuhiljaa. (Jääskinen 2017, 36.) Jotta kiireetön ja

avoin aikataulu mahdollistuu varhaiskasvatuksessa, varhaiskasvatuksen kasvatushenkilöstöltä vaaditaan joustavuutta sopeutua aikataulumuutoksiin ja päivän toimintojen muuttamiseen. Esimerkiksi, jos toiminnan aikana lapsella esiintyy tunnekuohuja, on tilanne pystyttävä käsittelemään mahdollisesti siinä hetkessä, eikä sitä saa sivuttaa sen takia, että jokin toiminta on kesken.

”meillä ei juosta kello kaulassa, me tavallaan mennään lapsitahtisesti. Meillä on aika avoin se aikataulukin, että jos sinne tulee muuttuvia tekijöitä niin ne ei tarkoita, että meidän pitää tikitilleen mennä, että sinne jää sitä väljyyttä.”

Rakenteellisista tuen muodoista korostettiin pienryhmätoimintaa, mikä tukee tunne- ja itsesäätelytaitojen kehityksen tukemista. Pienryhmätoiminta mahdollistaa sen, että pystytään keskittymään yksilöllisemmin lapsiin, koska pienryhmässä on vähemmän lapsia kuin isommassa ryhmässä, ja varhaiskasvatuksen kasvatushenkilöstölle jää enemmän kapasiteettia havainnoida sekä huomioida yksittäistä lasta. Jos lapsella on haasteita jossain taidossa, on se helpompi huomata pienryhmässä.

Varhaiskasvatuksessa työntekijöiden tiimityöskentely on tärkeää, koska tiimissä voidaan jakaa tietoa, osaamista ja kokemuksia toisille sekä tukea toisia. Osa tiimityöskentelyn onnistumisesta on, että työntekijöillä on samat toimintatavat ja toimintaperiaatteet sekä yhteiset arvot. Varhaiskasvatuksen kasvatushenkilöstön vuorovaikutuksen laadulla on merkitystä, koska jo alle kolmevuotiaat lapset aistivat kasvatushenkilöstön vuorovaikutuksen laadun ja sillä on vaikutusta lasten toimintaan sekä vuorovaikutukseen.

Varhaiskasvatuksen kasvatushenkilöstön rooli lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukemisessa on suuri, koska kasvatushenkilöstö on koulutettu tähän ja koulutuksen sekä työkokemuksen myötä kasvatushenkilöstö pystyy antamaan perheille neuvoja lapsen tunne- ja itsesäätelytaitojen kehityksen tukemisessa. Lisäkoulutuksilla pystytään lisäämään työntekijöiden tietoisuutta keinoista sekä tavoista tukea lapsen tunne- ja itsesäätelytaitojen kehittymistä.

5.5 Johtopäätökset

Opinnäytetyömme tuloksilla vastasimme tutkimuskysymykseemme: Millaisia kokemuksia varhaiskasvatuksen kasvatushenkilöstöllä on alle kolmevuotiaiden lasten tunne- ja itsesäätelytaitojen kehityksen tukemisesta varhaiskasvatuksessa?

Tutkimuksen tulokset osoittivat, että varhaiskasvatusympäristön muokkaaminen ja huolellinen suunnittelu on tärkeää alle kolmevuotiaiden lasten tunne- ja itsesäätelytaitojen kehityksen tukemisessa. Oppimisympäristön rakentamisella on iso merkitys, millaiseksi sen muokkaa. Lapset näkevät itse olevansa aktiivisia oppijoita ja varhaiskasvatuksen ympäristö sisältää oppimista mahdollistavia eri tilanteita. Huomioitavaa onkin, että varhaiskasvatuksen ympäristö ei muodostu pelkästään fyysisestä ympäristöstä vaan sitä muokataan varhaiskasvatuksen käytännöllä ja säännöllä. (Lastentarhanopettajaliitto 2017, 11.) Keskeisintä alle kolmevuotiaan itsesäätelytaitojen tukemisessa on tarjota lapselle hänen itsenäisyyttään ja turvallisuuttaan tukeva turvallinen ympäristö, jossa hän voi saada uusia kokemuksia ja tuntea uudenlaisia tunteita. Ympäristön tarjoamat mahdollisuudet ja tilaisuudet tutustua ympäristöön ja omiin rajoihin kehittävät erityisesti alle kolmevuotiaiden lasten itsesäätelytaitoa, koska tälle ikäkaudelle on tyypillistä vahva kiinnostus ympäristöönsä kohtaan. Ympäristön pitää antaa myös selkeät rajat ja säännöt, jotta lapsi voi kohdata toimintavaltansa rajat ja päästä harjoittelemaan käyttäytymisensä säätelyä. (Aro 2014, 25.)

Tutkimuksen tulokset osoittivat, että varhaiskasvatuksen kasvatushenkilöstöllä on merkittävä rooli alle kolmevuotiaiden lasten tunne- ja itsesäätelytaitojen kehityksen tukemisessa. Kokonaisvaltainen tunteiden tukeminen vaatii varhaiskasvatuksen kasvatushenkilöstöltä tietoa tunteiden säätelystä sekä hyödyntämällä tietoa ja tunteiden säätelymalleja omassa toiminnassaan. Se vaatii myös käytännön ymmärrystä, kuinka lasta voidaan tukea. (Koivuniemi ym. 2020, 30.) Parhaiten lapsen aggression hallintaa ja ymmärrystä itsestään tukee aikuisen antama malli sekä empaattinen suhtautuminen lapseen. Lapsen kasvavaa käsitystä itsestään voi tukea kuvaamalla ja kehumalla lapsen toimintaa, esimerkiksi silloin, kun hän jakaa lelujaan. Tällä tavalla lapset oppivat, että sosiaalisesti suotava toiminta lähtee heistä itsestään, eikä ulkoisista tekijöistä, kuten säännöistä. (Aro 2014, 26.)

Varhaiskasvatuksessa päivittäisellä ennakoinnilla tuetaan alle kolmevuotiaan lapsen tunne- ja itsesäätelytaitojen kehityksen tukemista. Lapsella on myötäsyttyinen kyky havaita johdonmukaisuutta ja toistuvuutta ympäristön toiminnassa sekä halu ennakoida ympäristön

tapahtumia ja vaikuttaa niihin (Aro 2014, 20). Jo kolmen kuukauden ikäinen lapsi tietää, mitä vuorovaikutustilanteessa vanhemman kanssa pitäisi tapahtua ja hämmentyy, jos tilanne on odotusten vastainen (Tamminen & Mäntymaa 1999, 2450).

6 OPINNÄYTETYÖN EETTISET LÄHTÖKOHDAT JA LUOTETTAVUUDEN ARVIOINTI

Tutkimusetiikalla tarkoitetaan oikeiden ja eettisesti vastuullisten toimintatapojen noudattamista sekä edistämistä tutkimustoiminnassa ja tieteeseen kohdistuvien loukkausten ja epärehellisyysden tunnistamista. Tutkimuksen uskottavuus perustuu siihen, että tutkijat noudattavat hyvää tieteellistä käytäntöä. Hyvään tieteelliseen käytäntöön kuuluu esimerkiksi, että tutkijat noudattavat rehellisyyttä sekä huolellisuutta tutkimustyössä ja sen arvioinnissa, soveltavat tieteellisen tutkimuksen eettisesti kestäviä sekä kriteerien mukaisia tiedonhankinta-, arviointi- ja tutkimusmenetelmiä. On tärkeää myös huomioida, että tutkimus on suunniteltu, toteutettu sekä raportoitu tieteelliselle tiedolle asetettujen ehtojen vaatimalla tavalla. (Tuomi & Sarajärvi 2018a, 150–151.)

Tutkimusta toteutettaessa noudatimme ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettisiä periaatteita. Tutkimuksen teossa Suomessa ohjaa yleiset eettiset periaatteet. Noudatimme tutkittavien henkilöiden itsemääräämisoikeutta sekä ihmisarvoa, kunnioitimme aineellista ja aineetonta luonnon monimuotoisuutta sekä kulttuuriperintöä ja toteutimme tutkimuksen siten, ettei tutkimuksesta aiheutunut haastateltaville riskejä, vahinkoja tai haittoja. Ihmiseen kohdistuvassa tutkimuksessa keskeisenä periaatteena onkin, tietoon perustuva suostumus osallistua tutkimukseen. (TENK 2019, 6–8.) Ennen haastatteluja lähetimme haastatteluun osallistuville tietosuojalomakkeen, jossa kerrottiin muun muassa tutkimuksesta, tutkittavan oikeuksista, anonymiteetistä, tietojen arkistoisesta sekä tietojen tuhoamisesta (LIITE 3). Tietosuojalomakkeen lopussa oli kohta tutkimukseen suostumisesta, jonka haastatteluun osallistujat allekirjoittivat ennen haastattelua. Ennen haastattelun aloittamista keskustelimme jokaisen haastateltavan kanssa tietosuojalomakkeesta ja haastattelun äänittämisestä. Kun opinnäytetyössämme kyseessä oli haastattelu, tutkittavien tietojen luottamuksellisuus ja vastaajien anonymiyys olivat välttämättömiä, ja niitä tuli kunnioittaa. Myös toteuttaessa haastattelua oli eettisesti perusteltua, kertoa haastateltaville haastattelua koskeva aihe (Tuomi & Sarajärvi 2018a, 86).

Tutkimusta tehdessä huomioitiin, että tutkimukseen osallistuminen on aina vapaaehtoista ja haastatteluun osallistuvilla on aina oikeus kieltäytyä siihen osallistumasta, keskeyttää tai peruuttaa

osallistuminen milloin tahansa ilman kielteisiä seuraamuksia. Tutkittavilla on oikeus saada tietoa tutkimuksen sisällöstä ja siitä, kuinka tutkimus toteutetaan ja mitä tutkimukseen osallistuminen tarkoittaa. (TENK 2019, 8–9.)

Tutkimusta toteuttaessa oli tärkeää huomioida sekä arvioida tutkimuksen luotettavuutta. Tutkimuksen laatuun vaikuttaa eettisyys. Laadullista tutkimusta toteuttaessa, tuli huomioida, ettei laadullinen tutkimus ole välttämättä laadukasta tutkimusta. Laadullista tutkimusta toteuttaessamme huomioimme, että tutkimussuunnitelma on laadukas ja siihen valittu tutkimusasetelma on sopiva. (Tuomi & Sarajärvi 2018a, 149, 158.)

Luotettavuuden saavuttamisessa vaadittiin opinnäytetyön suunnitelmallisuutta sekä huomiota laadun tarkasteluun ja valvontaan. Laadullisessa tutkimuksessa ei kuitenkaan ole luotettavuuden arvioinnista yksiselitteistä ohjetta. Jokaisessa opinnäytetyössä tulee kuitenkin olla luotettavuustarkastelu, joka toteutetaan yleensä työn loppuosassa. Laadullisessa tutkimuksessa luotettavuudentarkastelu jää usein arvion varaan, koska luotettavuutta ei pystytä samalla tavoin arvioimaan sekä laskemaan kuin kvantitatiivisessa tutkimuksessa, jonka vuoksi luotettavuus onkin usein tutkijan oman arvion sekä näytön varassa. Laadullisessa tutkimuksessa luotettavuutta voidaan yrittää parantaa sillä, että kerätään tietoa eri lähteistä sekä vertaamalla lähteistä saatua tietoa, tuottavatko eri lähteet esimerkiksi toisiaan tukevia tuloksia. (Kananen 2014, 145–146, 152.) Opinnäytetyömme on luotettava, koska keräsimme ammattialan kirjallisuutta eri lähteistä ja vertasimme lähteistä saatuja tietoja keskenään. Emme muokanneet haastatteluista saatuja tuloksia, vaan kirjoitimme tulokset siinä muodossa, miten ne haastatteluista ilmeni. Johtopäätöksissä vertasimme haastatteluista saatuja tuloksia teoreettiseen viitekehykseen.

7 POHDINTA

Opinnäytetyöprosessimme alkoi syksyllä 2023. Saimme Oulun kaupungin varhaiskasvatukselta ehdotuksia opinnäytetyön aiheelle, joihin he kaipasivat opinnäytetöitä, ja me valitsimme niistä itsellemme kiinnostavimman ja yhteiskunnalle ajankohtaisen aiheen. Valitsimme Oulun kaupungin varhaiskasvatuksen aiheista alle kolmevuotiaiden lasten tunnetaidot ja itsesääätelytaidot. Muokkasimme ja rajasimme opinnäytetyömme aiheeksi alle kolmevuotiaiden lasten tunne- ja itsesääätelytaitojen kehityksen tukeminen varhaiskasvatuksessa, koska molemmilla oli kokemusta, että varhaiskasvatuksen kasvatushenkilöstöllä ei vielä välttämättä ole laajaa tietoa ja osaamista tunne- ja itsesääätelytaitojen kehityksen tukemisesta. Opinnäytetyömme tavoitteeksi muotoutuikin varhaiskasvatuksen kasvatushenkilöstön osaamisen kehittäminen alle kolmevuotiaan lapsen tunne- ja itsesääätelytaitojen kehityksen tukemisessä. Koimme aiheen myös tärkeäksi, koska lapsen tunne- ja itsesääätelytaidoilla on vaikutusta myös muihin lapsen taitoihin, kuten sosiaalisiin taitoihin. Tunne- ja itsesääätelytaitojen kehitys alkaa lapsella jo varhaisessa vaiheessa, minkä takia kehityksen tukeminen on aloitettava jo alle kolmevuotiailla lapsilla. Lapsena varhaisessa vaiheessa opituilla taidoilla on vaikutusta aina aikuisuuteen asti. Opinnäytetyömme aihe koskee vahvasti tulevaa ammattiamme ja tukee ammatillista osaamistamme, koska valmistumme varhaiskasvatuksen sosionomeiksi. Varhaiskasvatuksen sosionomin osaamisalueeseen kuuluu lapsilähtöinen työorientaatio, yhdenvertaisuuden edistäminen ja arvokasvatus, kasvatusyhteistyö sekä lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen havainnointi ja tukeminen (ARENE 2017 ,8). Lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukemiseen kuuluu tunne- ja itsesääätelytaitojen kehityksen tukeminen.

Opinnäytetyömme suunnitteluvaihe eteni tekemämme aikataulun mukaisesti, ja saimme kattavasti ohjausta sekä neuvoja opinnäytetyömme ohjaavilta opettajilta, ja hyödynsimme heidän neuvojaan opinnäytetyössämme. Suunnitteluvaihe havainnollisti ja opetti meille, kuinka laadullisen tutkimuksen pystyy tekemään ja antoi kokonaisvaltaisen kuvan, mitä koko opinnäytetyöprosessi sisältää. Tutustuimme kattavasti aiheeseen liittyvän ammattialankirjallisuuteen ja aiemmin aiheesta tehtyihin tutkimuksiin. Haastattelua suunniteltaessa päätimme, että haluamme haastatella varhaiskasvatuksen opettajaa, sosionomia ja lastenhoitajaa. Pohdimme haastattelua suunniteltaessa, tuleeko tutkimuksen ongelmaksi saada haastateltavaksi varhaiskasvatuksen sosionomi, koska varhaiskasvatuksen sosionomin ammattinimike on vielä uusi

varhaiskasvatuksessa, minkä takia varhaiskasvatuksen sosionomeja ei vielä välttämättä ole paljon työelämässä varhaiskasvatuksessa.

Opinnäytetyön toteutusvaihe eteni ongelmitta ja sujuvasti, ja opinnäytetyömme toteutusvaihe oli suunniteltua aikataulua aikaisemmin valmis. Toteutusvaihe alkoi yhteydenotosta yhden Oulun varhaiskasvatustyöryhmän johtajaan, ja sieltä saimme nopealla aikataululla haastateltavat opinnäytetyöhömmme. Aikaisemmin pohdimme, onko mahdollista saada varhaiskasvatuksen sosionomi haastateltavaksi, mutta onneksemme saimme haastateltavaksi kaikki toivomamme varhaiskasvatuksen kasvatushenkilöt. Noudatimme ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettisiä periaatteita. Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettisiä periaatteita ovat tutkittavien henkilöiden ihmisarvo ja itsemääräämisoikeus, aineellinen ja aineeton kulttuuriperintö sekä luonnon monimuotoisuus ja, ettei tutkittavina oleville ihmisille ja yhteisöille aiheudu merkittäviä riskejä, vahinkoja tai haittoja (TENK 2019, 7). Tutkimuksemme eettisyys toteutui, koska tutkimukseen osallistujien anonymiteetti säilyi ja kerroimme tutkimukseen osallistujille kaiken heitä koskevan tiedon, esimerkiksi heidän oikeutensa tutkimuksessa, sekä teimme ja lähetimme heille tietosuojalomakkeen (LIITE 3), johon he allekirjoittivat suostumuksensa tutkimukseen osallistumiseen. Huomioimme opinnäytetyömme luotettavuutta koko opinnäytetyöprosessin ajan. Suunnittelimme huolella opinnäytetyön jokaisen vaiheen, ja käytimme monipuolisesti relevantteja ja ajankohtaisia ammattialamme lähteitä, sekä vertasimme eri lähteitä keskenään. Emme muokanneet haastatteluista saatuja tuloksia, vaan säilytimme haastatteluiden tulokset sellaisena kuin ne haastatteluissa ilmeni. Haastatteluista saadut tulokset olivat kattavia, eikä opinnäytetyössämme ollut ongelmaa haastatteluiden tulosten niukkuudesta. Opinnäytetyömme tuloksissa vertasimme haastatteluiden tuloksia teoreettiseen viitekehykseen, ja täydensimme haastatteluiden tuloksia teoreettisella viitekehyksellä.

Jatkotutkimuksen aiheena tutkimukselle voisi olla, että tutkimuksemme kaltaisen tutkimuksen voisi toteuttaa laajentamalla kohderyhmää lapsiperheisiin. Mietimme, että arvojen, asenteiden ja toimintatapojen opettelu ja oppiminen lähtevät perheestä, minkä takia olisi hyvä kehittää tutkimus, minkä tavoitteena on kehittää lapsen huoltajien osaamista ja tietoa alle kolmevuotiaiden lasten tunne- ja itsesäätelytaitojen kehityksen tukemisesta. Toisena jatkotutkimuksena mietimme, että tutkimustamme voisi laajentaa toteuttamalla tutkimuksen varhaiskasvatuksen ulkopuolelle, toisille sosiaalialan ammattilaisille, jotka työskentelevät lasten parissa sekä aiheessa lasten ikäryhmää voisi laajentaa tai muuttaa. Esimerkiksi näitä sosiaalialan ammattilaisia voisivat olla ne, jotka

työskentelevät perhetyössä, lastensuojelussa sekä kolmannen sektorin palveluissa, kuten Mannerheimin lastensuojeluliitossa.

Opinnäytetyöprosessin aikana olemme saavuttaneet asettamamme osaamistavoitteet opinnäytetyöllemme. Hyödynsimme koko opinnäytetyöprosessin ajan tekemäämme opinnäytetyösuunnitelmaa ja opinnäytetyö eteni suunnitelman mukaisesti. Opinnäytetyömme eteni esimerkiksi laatimamme aikataulun mukaisesti ja huomioimme työskentelyssämme käytettävissä olevat resurssit. Valitsimme tutkimusmenetelmäksi teemahaastattelun, koska sen avulla pystyimme parhaiten vastaamaan ja saavuttamaan tutkimuskysymyksemme. Teemahaastattelulla pystyimme parhaiten haastattelemaan ihmisten kokemuksia, mikä oli opinnäytetyömme tavoitteena. Toteuttamamme teemahaastattelun avulla saimme kerättyä kattavasti tutkimusaineistoa, joka vastasi tutkimuskysymykseemme ja osasimme analysoida aineiston hyödyntäen teoreettista tietoperustaa ja käytimme aineiston analysointimenetelmänä laadulliselle tutkimukselle oleellista analysointimenetelmää, aineistolähtöistä sisällönanalyysia. Toimimme opinnäytetyöprosessin aikana eettisesti vastuullisesti ja tutkimukseen osallistujien oikeuksia kunnioittaen. Laadimme tietosuojalomakkeen tukemaan opinnäytetyön eettistä vastuullisuutta ja oikeuksien kunnioitusta. Otimme opinnäytetyöprosessin aikana huomioon prosessissa mahdollisesti ilmenevät ongelmat ja pohdimme ratkaisuja mahdollisille ongelmille. Huomioimme yhteistyökumppanin toiveet haastattelua toteuttaessa esimerkiksi haastatteluiden aikataulua suunniteltaessa ja opimme, mitä eri asioita pitää huomioida yhteistyökumppanin kanssa työskennellessä.

Opinnäytetyö kehitti meidän ammatillisia valmiuksiamme ja osaamistamme. Opinnäytetyö lisäsi kattavasti meidän tietoaamme alle kolmevuotiaiden lasten tunne- ja itsesäätelytaitojen kehityksen tukemisesta. Saimme opinnäytetyömme avulla kasvatettua ammatillista työkalupakkiamme, koska saimme tietoa monipuolisesti keinoja lapsen kehityksen tukemiseen. Saimme myös ymmärrystä varhaiskasvatuksen roolista, perheiden kanssa tehtävästä yhteistyön merkityksestä ja tiimityöskentelyn tärkeydestä alle kolmivuotiaiden lasten tunne- ja itsesäätelytaitojen kehityksen tukemisessa. Opinnäytetyö vahvisti taitoaamme reflektoida omaa ja toisten varhaiskasvatuksessa työskentelevien ammatillisuutta sekä osaamista.

LÄHTEET

Aaltonen, Marjo, Ojanen, Tuija, Sivén, Tuula, Vihunen, Riitta & Vilén, Marika 2004. Lapsen aika. 6–8. painos. Porvoo: WS Bookwell Oy.

ARENE 2017. Sosionomi tuottaa hyvinvointia läpi elämänkaaren. Ammattikorkeakoulutus sosiaalialan muutoksen edistäjänä. Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry:n työryhmän selvitys sosiaalialan tilanteesta ja kehityksestä 2017. Hakupäivä 28.2.2024. https://www.arene.fi/wp-content/uploads/Raportit/2018/arene_sosionomiselvitys_pitka_raportti_fin.pdf? t=1526901428.

Aro, Tuija 2014. Itsesäätelytaitojen kehitys ja biologinen perusta. Teoksessa Taaperosta taitavaksi toimijaksi; itsesäätelytaitojen kehitys ja tukeminen (toim. Tuija Aro & Marja-Leena Laakso). Porvoo: Bookwell Oy, 10–19.

Aro, Tuija 2014. Miten ymmärrämme itsesäätelyn? Teoksessa Taaperosta taitavaksi toimijaksi; itsesäätelytaitojen kehitys ja tukeminen (toim. Tuija Aro & Marja-Leena Laakso). Porvoo: Bookwell Oy, 10–19.

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helene 2022. Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. 2. uudistettu painos. Helsinki: Gaudeamus. Ellibs Web. Hakupäivä 10.11.2023. Vaatii käyttöoikeuden.

Hirsjärvi, Sirkka, Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2008. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Juhila, Kirsi 2023. Teemoittelu. Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Hakupäivä 31.1.2024. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/analyysitavan-valinta-ja-yleiset-analyysitavat/teemoittelu/>.

Jääskinen, Anne-Mari 2017. Mitä sä rageet? Lapsen ja nuoren tunnetaitojen tukeminen. Helsinki: Lasten Keskus ja Kirjapaja Oy

KAARO-verkosto 2021. Oppimisympäristöjen arviointi lapsen osallisuuden näkökulmasta – Jonna Kangas. Kansallinen arviointiosaamisen kehittämisverkosto KAARO. YouTube. Hakupäivä 15.2.2024. <https://www.youtube.com/watch?v=XxZzVE-xe1A&t=62s>.

Kananen, Jorma 2017. Laadullinen tutkimus pro graduna ja opinnäytetyönä. Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Keltikangas-Järvinen, Liisa 2012. Pienen lapsen sosiaalisuus. Helsinki: WSOY.

Koivuniemi, Marika, Kinnunen, Susanna, Mänty, Kristiina, Näykki, Piia & Järvenoja, Hanna 2020. Arjen sosiaaliemotionaaliset haasteet oppimistilanteina. 4T-toimintamalli lapsen kehittyvien tunteiden säätelytaitojen tukemiseksi. Kasvatustieteiden tiedekunta. Oulun yliopisto. Hakupäivä 30.9.2023. <http://jultika.oulu.fi/files/isbn9789526226484.pdf>.

Lastentarhanopettajaliitto 2017. Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri muuttuu. Nyt on pedagogiikan aika! Hakupäivä 14.12.2023. <https://www.vol.fi/uploads/2018/10/31eded03-pedagogiikanaikajulkaisu-6.pdf>.

Lautamo, Tiina 2021. Mitä on lapsen itsesäätely ja mitä sen kehittyminen edellyttää? Ralla verkkosivu 6.1.2021. Hakupäivä 21.12.2023. <https://ralla.fi/blogs/news/mita-on-lapsen-itsesaately-ja-mita-sen-kehittyminen-edellyttaa>.

OAJ 2023. Opettajana varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa. Opetusalan Ammattijärjestö. Hakupäivä 23.10.2023. <https://www.oaj.fi/arjessa/mita-opettajan-tyo-on/opettajana-varhaiskasvatuksessa-ja-esiopetuksessa/>.

Opetushallitus 2022. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022. Määräykset ja ohjeet 2022:2a. Helsinki. Hakupäivä 28.9.2023. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2022_0.pdf.

Opetushallitus 2023. Lapsen tuki varhaiskasvatuksessa OSA 2. Hakupäivä 15.2.2024.
<https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Lapsen%20tuki%20varhaiskasvatuksessa%20tuki%20materiaali%20OSA%202.pdf>.

Opetushallitus 2024. Oppimisympäristö varhaiskasvatuksessa. Hakupäivä 15.2.2024.
<https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/oppimisymparisto-varhaiskasvatuksessa>.

Oulu sivistys- ja kulttuuripalvelut 2023. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022 ja Oulun kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma. Hakupäivä 15.2.2024.
<https://www.ouka.fi/media/317/download>.

Oulun kaupunki 2023. Lapsiystävällinen kunta. Ouka.fi verkkosivu. Hakupäivä 20.12.2023.
<https://www.ouka.fi/lapsiystavallinen-kunta?accordion=accordion-24083>.

Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna 2006. Aineisto- teorialähtöisyys. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Hakupäivä 22.2.2024. https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_3_2.html.

Sainio, Taina, Pajulahti, Riikka & Sajaniemi, Nina 2020. Näin tuet lapsen itsesääätelyä. Hyvinvoinnin pedagogiikka varhaiskasvatuksessa. Jyväskylä: PS-kustannus.

Silverman, David 2016. Qualitative research. University of London. SAGE.

Super 2022. Lastenhoitajana varhaiskasvatuksessa. Työtä lasten parhaaksi. Suomen lähi- ja perushoitajaliitto SUPER ry. Hakupäivä 31.10.2023.
https://www.superliitto.fi/site/assets/files/4599/lastenhoitajana_varhaiskasvatuksessa_2022_web.pdf.

Talentia 2023. Varhaiskasvatuksen sosionomi. Hakupäivä 23.10.2023. <https://www.talentia.fi/nain-vaikutamme/talentia-vaikuttaa-varhaiskasvatuksessa/varhaiskasvatuksen-sosionomin-tehtavakuva/>.

Tamminen, Tuula & Mäntymaa, Mirjami 1999. Varhainen vuorovaikutus ja lapsen psyykinen kehitys. Lääketieteellinen aikakauskirja Duodecim 115 (22), 2450. Hakupäivä 27.2.2024.
<https://www.duodecimlehti.fi/xmedia/duo/duo91150.pdf>.

TENK 2019. Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 3/2019. Hakupäivä 18.9.2023.

https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/Ihmistieteiden_eettisen_ennakoarvioinnin_ohje_2019.pdf

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2018a. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Kustannusosakeyhtiö Tammi, Helsinki.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2018b. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Kustannusosakeyhtiö Tammi, Helsinki. Ellibs Web. Hakupäivä 10.11.2023. Vaatii käyttöoikeuden.

Ukkonen-Mikkola, Tuulikki, Yliniemi, Raija & Wallin, Outi 2020. Varhaiskasvatuksen työ muuttuu – muuttuuko asiantuntijuus? Työelämän tutkimus – Arbetslivsforskning 18 (4) – 2020. Hakupäivä 4.3.2024. <https://journal.fi/tyoelamantutkimus/article/view/89217/58755>.

Varhaiskasvatuslaki 540/2018. Hakupäivä 28.9.2023.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540#Pidm46494958358192>.

Veijalainen, Jouni 2020. Lasten itsesäätely lasten kuvaamien hallintakeinojen ja tunneilmaisun näkökulmasta. Helsinki Studies in Education 93. Helsingin yliopisto. Väitöskirja. Hakupäivä 30.1.2024. <https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/0651bff8-fb00-48be-8fc9-8221062482ec/content>.

Arvoisa varhaiskasvatustyöntekijä!

Olemme kaksi kolmannen vuoden sosionomiopiskelijaa Oulun ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveysalan yksiköstä. Teemme opinnäytetyötä alle kolmevuotiaiden lasten tunne- ja itsesäätelytaitojen kehityksen tukemisesta varhaiskasvatuksessa. Toteutamme opinnäytetyömme laadullisena tutkimuksena, teemahaastatteluna. Teemahaastattelun kohderyhmänä on varhaiskasvatuksen kasvatushenkilöstö, joka työskentelee alle kolmevuotiaiden lasten varhaiskasvatusryhmässä. Opinnäytetyömme tarkoituksena on kuvailla varhaiskasvatuksen kasvatushenkilöstön omia kokemuksia alle kolmevuotiaiden lasten tunne- ja itsesäätelytaitojen kehityksen tukemisesta varhaiskasvatuksessa. Opinnäytetyömme tavoitteena on omalta osaltaan tukea varhaiskasvatuksen kasvatushenkilöstön ammatillista kehitystä varhaiskasvatuksessa.

Toivoisimme sinun osallistuvan teemahaastatteluun. Teemahaastattelu kestää noin tunnin ja se toteutetaan mahdollisuuksien mukaan sinun työpaikallasi yksilöhaastatteluna. Ennen haastattelua lähetämme sinulle teemahaastattelun rungon, jossa on haastattelun teemat ja apukysymykset. Haastattelu nauhoitetaan myöhemmin tehtävää analyysiä varten. Haastatteluun osallistuminen on vapaaehtoista, ja haastattelu toteutetaan täysin anonymisti. Sinulla on oikeus olla vastaamatta kysymyksiin ja keskeyttää haastattelu halutessasi. Anonymiteetin säilyttämiseksi valmiissa opinnäytetyössä tulee näkymään vain sinun ammattinimikkeesi sekä tulemme hävittämään asianmukaisesti keräämämme aineiston, kun emme enää tarvitse aineistoa opinnäytetyön kannalta.

Kiitos etukäteen osallistumisestasi opinnäytetyöhömmme. Olemme kiitollisia, että mahdollistat osallistumisella meidän opinnäytetyön toteutumisen ja tuet laadullisen varhaiskasvatuksen toteutumista. Jos opinnäytetyöstä herää kysymyksiä tai ajatuksia, meihin voi olla yhteyksissä sähköpostilla: o1masi01@students.oamk.fi ja o1waso00@students.oamk.fi

Ystävällisin terveisin,

Silja Määttä ja Sonja Walta

- Taustatiedot
 - Mikä on haastateltavan ammattinimike ja kuinka pitkään on toiminut työssään?
 - Kuinka kauan on työskennellyt alle kolmivuotiaiden lasten parissa?

Alle kolmevuotiaan lapsen itsesäätelytaitojen kehityksen tukeminen

- **Varhaiskasvatuksen ympäristön muokkaus**
 - Millaisia kokemuksia sinulla on, että miten varhaiskasvatuksen ympäristö vaikuttaa lapsen itsesäätelytaitojen kehittymiseen?
 - Millaisia kokemuksia sinulla on, että miten varhaiskasvatuksen ympäristöä voisi muokata, että se tukisi lapsen itsesäätelytaitojen kehitystä?
 - Millaisia kokemuksia sinulla on, että mitkä tekijät voivat luoda turvallisen kasvu ympäristön lapselle?
- **Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri**
 - Millaisia kokemuksia sinulla on, että millaisella toiminnalla varhaiskasvatuksen henkilöstö voi tukea lapsen itsesäätelytaitojen kehitystä varhaiskasvatuksen arjessa?
 - Millaisia kokemuksia sinulla on, että miten lapsen onnistumisen kokemuksia itsesäätelyssä voidaan lisätä?
 - Millaisia kokemuksia sinulla on siitä, että miten varhaiskasvatuksen henkilöstö voi tukea lapsen kognitiivisten taitojen kehitystä?
 - Millaisia kokemuksia sinulla on, että millaisia keinoja voidaan käyttää apuna varhaiskasvatuksessa itsesäätelytaitojen kehityksen tukemisessa?

Alle kolmevuotiaan lapsen tunnetaitojen kehityksen tukeminen

- **Varhaiskasvatuksen rooli tunnetaitojen kehityksen tukemisessä**
 - Millaisia kokemuksia sinulla on, että millainen on varhaiskasvatuksen rooli lasten tunnetaitojen kehityksen tukemisessä?
 - Millaisia kokemuksia sinulla on, että millainen on varhaiskasvatuksen kasvatushenkilöstön rooli lapsen tunnetaitojen kehityksen tukemisessä?
 - Millaisia kokemuksia sinulla on, että miten voidaan tukea ja mahdollistaa lapselle positiiviset tunnekokemukset?

- Millaisia kokemuksia sinulla on, että millä tavoin voidaan tukea lapsen tunnekuohuja ja niistä selviytymistä?
- Millaisia kokemuksia sinulla on, että millaisia keinoja voidaan käyttää apuna varhaiskasvatuksessa tunnetaitojen kehityksen tukemisessa?
- Millaisia kokemuksia sinulla on, että miten omalla arvomaailmalla sekä asenteilla on vaikutusta vuorovaikutuksissa ilmeneviin toimintatapoihin varhaiskasvatuksessa?
- **Varhaiskasvatuksen ympäristön muokkaus**
 - Millaisia kokemuksia sinulla on, että miten varhaiskasvatuksen ympäristöllä voidaan vaikuttaa lapsen tunnetaitojen kehittymiseen?
 - Millaisia kokemuksia sinulla on, että miten varhaiskasvatuksen ympäristöllä voidaan tukea lapsen tunnetaitojen tukemista ja kehittymistä?
 - Millaisia kokemuksia sinulla on, että miten voidaan mahdollistaa lapselle turvallinen ympäristö ilmaista tunteita?
- Lisäkysymyksiä
 - Millaisia kokemuksia sinulla on, että miten varhaiskasvatussuunnitelmaa voidaan hyödyntää alle kolmevuotiaiden lasten tunne- ja itsesäätelytaitojen kehittymisen tukemisessa?
 - Millaisia kokemuksia sinulla on siitä, miten tiimityöskentelyllä voidaan tukea alle kolmevuotiaiden lasten tunne- ja itsesäätelytaitojen kehitystä?
 - Miten olet kehittänyt omaa ammatillista osaamistasi lasten tunne- ja itsesäätelytaitojen kehityksen tukemisessa?

Tietoa tutkimukseen osallistuvalla

Hei!

Tämän opinnäytetyön toteuttaa Silja Määttä ja Sonja Walta Oulun ammattikorkeakoulussa. Opinnäytetyön aiheena on alle kolmevuotiaiden lasten tunne- ja itsesäätelytaitojen kehityksen tukeminen varhaiskasvatuksessa. Opinnäytetyön tarkoituksena on kuvailla varhaiskasvatuksen kasvatushenkilöstön kokemuksia alle kolmevuotiaan lapsen tunne- ja itsesäätelytaitojen kehityksen tukemisessa varhaiskasvatuksessa ja tavoitteena on kehittää varhaiskasvatuksen kasvatushenkilöstön osaamista alle kolmevuotiaan lapsen tunne- ja itsesäätelytaitojen kehityksen tukemisessa varhaiskasvatuksessa. Opinnäytetyö toteutetaan laadullisena tutkimuksena ja tutkimusmenetelmänä käytetään teemahaastattelua. Osallistamalla opinnäytetyöemme teemahaastatteluun mahdollistat meidän opinnäytetyön toteutumisen ja tuet laadullisen varhaiskasvatuksen toteutumista. Haastattelu toteutetaan haastateltavan työajalla ja työpaikalla sekä haastattelu tulee kestämään noin tunnin. Haastatteluaika sovitaan yhdessä haastateltavan kanssa.

Opinnäytetyöemme tuloksissa ei esiinny muita henkilötietoja kuin haastateltavan ammattinimike, minkä vuoksi haastateltavien henkilöllisyys ei ole tunnistettavissa. Pyydämme sinulta suostumusta osallistua opinnäytetyöhöemme ja olisimme kiitollisia Sinun osallistumisestasi.

Haastatteluun osallistuminen on vapaaehtoista ja haastattelu toteutetaan täysin anonymisti. Sinulla on oikeus olla vastaamatta kysymyksiin ja keskeyttää haastattelu halutessasi. Sinun ei tarvitse kertoa meille, miksi haluat keskeyttää haastattelun tai kieltäytyä osallistumasta.

Tietoa haastattelusta

Tulemme haastattelemaan sinua yhdessä sovittuna päivänä ja ajankohtana. Haastattelu toteutetaan yksilöhaastatteluna sinun työpaikallasi. Haastattelu kestää noin tunnin. Haastattelussa keräämme tietoa sinun kokemuksistasi alle kolmevuotiaiden lasten tunne- ja itsesäätelytaitojen kehityksen tukemisesta varhaiskasvatuksessa. Nauhoitamme haastattelun myöhemmin tehtävää litterointia ja sisällönanalyysiä varten. Ennen haastattelua lähetämme sinulle teemahaastattelumme rungon, jotta voit tutustua etukäteen haastattelun kysymyksiin.

Suojaamme keräämämme henkilötiedot

Opinnäytetyössämme emme kerää muita henkilötietoja kuin sinun ammattinimikkeesi. Käsittelemme haastattelussa saatuja tietoja luottamuksellisesti ja anonyymisti. Kukaan muu ei kuuntele haastattelun äänitettä kuin me emmekä kerro kenellekään niitä asioita, joita haastattelussa kerrot meille. Noudatamme Oulun ammattikorkeakoulun tietosuojajohteita. Tietojasi käsitellään vain Suomessa, eikä niitä siirretä ulkomaille.

Tietojen arkistointi

Tutkimusaineisto säilytetään USB-tikulla siihen asti, kunnes opinnäytetyö on hyväksytty ja hyväksymisestä on kulunut aikaa neljätoista vuorokautta. Tämän jälkeen kaikki tutkimusaineisto hävitetään tuhoamalla USB-tikku.

Tutkimuksen tulokset

Haastattelu litteroidaan ja litteroinnista tehdään sisällönanalyysi. Sisällönanalyysistä saatavat tulokset käsitellään opinnäytetyössämme. Valmis hyväksytty opinnäytetyömme julkaistaan julkisesti Theseus-sivustolla. Theseus on Suomen ammattikorkeakoulujen opinnäytetöitä ja julkaisuja tallentava kokotekstitietokanta.

Tutkittavan oikeudet

Voit kysyä meiltä mitä tahansa tutkimuksesta ennen haastattelua, haastattelun aikana tai sen jälkeen. Sinulla on oikeus tarkastaa tai oikaista antamasi tiedot, voit myös kertoa meille, että et halua tietojasi käsiteltävän ja tehdä valitus henkilötietojesi käsittelystä.

Pyydämme sinua allekirjoittamaan suostumuslomakkeen, kun teemme haastattelun. Lomakkeella voit antaa meille luvan käsitellä niitä tietoja, joita meille kerrot. Lomake on tämän tiedoston viimeisellä sivulla.

Suostumus osallistua tutkimukseen

Minua on pyydetty osallistumaan tutkimukseen,
Alle kolmevuotiaiden lasten tunne- ja itsesäätelytaitojen kehityksen tukeminen
varhaiskasvatuksessa.

Olen lukenut yllä olevat tiedot ja ymmärtänyt ne. Olen saanut tarpeeksi tietoa tutkimuksesta. Silja Määttä ja Sonja Walta ovat kertoneet minulle tutkimuksesta myös suullisesti, ja vastannut kaikkiin kysymyksiini tutkimuksesta.

Ymmärrän, että tähän tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista. Minulla on oikeus, milloin tahansa tutkimuksen aikana keskeyttää tutkimukseen osallistuminen. Minun ei tarvitse ilmoittaa keskeyttämisestä eikä siitä aiheudu minulle mitään ikäviä seuraamuksia.

Kyllä haluan osallistua tutkimukseen.

Päiväys

Tutkittavan allekirjoitus

Tutkittavan nimen selvennys

Tutkijoiden allekirjoitus

Tutkijoiden nimen selvennys